

Coniecturae De ultimis temporibus, ac de fine mundi, ex Sacris Literis.

<https://hdl.handle.net/1874/429765>

5.

CONIECTV
RÆ DE VLTIMIS TEMPORI-
BVS, AC DE FINE MVNDI, EX
Sacris literis.

Authore
ANDREA OSIANDRO,

Norimbergæ apud Iohan. Petreium,
Anno Christi M. D. XLIIII.

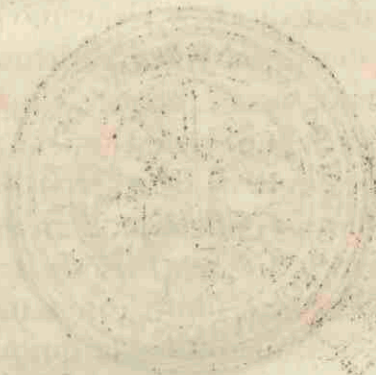

CONFIDENTIAL

RECEIVED

NOV 19 1954

UNITED STATES DEPARTMENT OF THE ARMY

WASHINGTON, D. C.

NOV 19 1954

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, D.

Alberto Marchioni Brandenburgensi, Prussiae,
Stetinæ, Pomeraniæ, Cassuborum, ac Sclauo-
uorum Duci, Burggrauiò Nurember-
gensi, ac Rugiæ Principi, Dño suo cle-
mentissimo, Andreas Osiander.

CVM hunc libellum multis ac magnis de
causis in lucem edere uellem, Alberte prin-
ceps illustrissime, multa me hortabatur ac
instigabant, ut eum nomini tuo potissimū
inscriberem atq; dedicarem. Principio enim mereban-
tur hoc, cum aliæ præclarissimæ uirtutes tuæ, tum ue-
ro excellens humanitas ac beneuolentia, qua non so-
lum uiros insigni aliqua eruditionis ac pietatis opini-
one celebres prosequeris, uerum etiam me ipsum, qui
nihil omnino sum, singulari quodam ac natiuo, ut ita
dicam, fauore complecteris. Deinde facile sperabam,
huius libelli lectionem illustrissimæ tuæ Celsitudini
non ingrata fore, quòd multa de quibus ante uiginti
annos inter nos contulimus, in eo esset recognitura.
Multa etiam noua, sed cognitu longè utilissima ibi-
dem inuentura. Deniq; dubitare non poteram, quin
illustrissima tua Celsitudo in primis cuperet extare
causas, propter quas non modo tot p̄ij, & tot eruditi
uiri, uerum etiam tot nobiles, tot illustres, & inter hos

etiam nonnulli regia Maieſtate præditi Heroes, baby-
lonicâs illas abominationes ſibi deferendas eſſe iudica-
uerint. Quarum quidem non ſolum præcipuas in hoc
libello explcaui, uerum etiam fontem ipſum, è quo il-
læ omnes in uniuerſum ſcaturiūt aperui. Poſtremo ui-
debat mihi ex utilitate publica fore, ut qui hoc meo
ſcripto, de fine mūdi, & iudicio extremo admoniti, ad
fugiendas abominationes illas babylonicas excitaren-
tur, ijdem etiam hoc dedicationis officio & com-
memoratione nominis tui, quaſi in rem præſentem facto-
rum illuſtriſſimæ tuæ Celſitudinis deducti, exemplo
tuo confirmarentur, unde uiciſſim hæc ad te rediret
utilitas, ut ſic confirmati, rationem factorum tuorum
illuſtriſſimæ tuæ Celſitudini, optime conſtare intelli-
gant, atq; fateantur. Neq; uerò me ab hoc dedicati-
onis propoſito deterreri paſſus ſum, quòd libellus exi-
lior uideri poſſit, quàm ut tanto Principi recte dedice-
tur. Semper enim in ea fui ſententia, Heroicos uiros
propter excellentem ingeniorum uim, ac perſpicacita-
tem (unde illuſtres dicuntur) longa & operoſa rerum
explicatione non egere, quin etiam propter multitudi-
nem negotiorum, quibus in adminiſtratione rerum
occupati ſunt, ſuperuacanea moleſte ferre. Quare cū
in hoc libello agatur de rebus maximis, nempe de bis
rediuiua Rhomanæ urbis dominatione, omniū quas
hic ſol aſpicit famoſiſſima, deq; totius huius munda-
næ molis ætate & interitu, item de genuino intellectu,
obſcu.

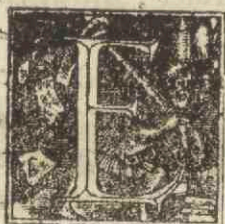
obscurissimarū prophetiarum, Danielis & Iohannis,
ē quibus præsentis huius Ecclesiastici dissidij, quo con-
cutimur, scelix catastrophe tanquam digito commo-
stratur. spero eum apud illustrissimā tuam Celsitudi-
nem, tanto fore gratiosorem, quanto breuiorem. Su-
scipe igitur illustrissime Princeps, hoc quicquid est
opusculi, ea uultus hilaritate ac animi beneuolentia,
qua me quoque suscipere ac complecti soles, illudque à
morsibus inuidorum, interposita iudicij tui acerrimi
autoritate defende. meque solita illa illustissimæ
tuæ Celsitudinis beneuolentia, quam hæctenus neque
temporum, neque locorum interualla obscurarunt, perpe-
tuo cōmendatum habe. Nam officia mea qualiacunque
& obsequia, unā cum precibus pro salute & incolumi-
tate tua, iam olim illusterrimæ tuæ Celsitudini,
semper ac perpetuo fuerunt, eruntque
deuota.

CONIECTVRAE DE VLTIMIS TEMPORIBVS, AC

de fine mundi, ex Sacris literis, authore

Andrea Osiandro.

PRÆFATIO.

ETSI Dominus noster Iesus Christus, Matthæo teste, diem illum & horam, qua ipse ad iudicandum uiuos & mortuos reuersurus esset, à nemine mortalium, ac ne ab angelis quidem sciri, sed in solius dei patris arbitrio positum esse, clarissime pronunciarit; christianos tamen homines, in sacris literis eruditos, coniecturis quibusdam è uerbo, & operibus dei petitis, ad tempus illud præfagiendum, & quasi circumscribendum, non solum peruenire posse arbitror, uerum etiam ut perueniant conari debere iudico. Non enim dixit dominus noster: seculum illud, aut ætatem illam, aut annum illum aduentus sui, à nemine sciri, sed diem tantum, & horam, asserit ignorari. Quin imò aptissima etiam similitudine, nos ad inquirendum & obseruandum tempus illud, blandissime inuitauit, & tantum nõ coegit, cum dixit: Incipientibus autem his fieri, suspicite & leuate capita uestra, eo quòd appropinquat redemptio uestra. A sicut autẽ
disci

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

discite similitudinem. Quando iam ramus eius tener fuerit, & folia protrulerit, scitis quod iam prope sit æstas. Sic etiam quando uideritis hæc omnia fieri, scitote quod regnum dei prope sit in foribus. His autem uerbis, non tantum è statu rerum olim futuro, tanquã in re præsentis, coniecturam faciendam uulgo commisit. uerum etiam paulo sapientioribus, tempus illud optabile, multis ante indagandum & prouidendum seculis mirifice commendauit. Sicut enim agricolæ ingruentem æstatem, ex arborum germinatione cognoscunt. astronomi uerò etiam germinationis tempus ex astrorum motibus definire, & in quantumuis longum tempus prænunciare possunt: ita uulgus christianorum, appropinquantem mundi finem, ex signis à Christo indicatis iudicare, theologi uero, etiam curricula temporum & ætates, quibus quæcque signa certo uentura sint, è sacrarum literarum mysterijs eruta existimare, et multis ante seculis designare debent. Quod cum ita sit, dicta quædam & facta insignia, proprièque ad hanc rem pertinentia, quæ in sacris mihi uersanti literis obiter occurrerunt, diligenter animaduersa notauit, & cõiecturas ex eis de fine mundi factas, memoriæ mandauit, quarum nonnullas amicis paulo familiarioribus, in literas relatas priuatim communicauit. Quæ cum à pluribus appetantur, & iam late sparsæ sint, periculum est, ne audaculus aliquis, meis illis coniecturis aliquid non mei admisceat, & alijs meo nomine,

ne, me ignorante obtrudat. Quod ne fiat, scriptum illud, quamuis exiguum, sub manus reuocaui, & alicubi emendauit, alicubi uerò etiam locupletauit, ut eo per typographum ædito, simul & fratribus gratificarer, & ne in posterum à falsarijs corrumpatur, securitatem mihi ipse præstarem. Sunt autem coniecturæ quatuor (cur enim eas, non ut thesaurum etiam numeremus?) quas nunc ordine recensebo.

CAPVT I.

Prima coniectura sumit̃ è uerbis Eliæ prophætæ, quæ iudæi in libris suis thalmudicis oraculi uice, non uno loco recensent. Extant em̃ in libro עבדה זרה Aboda zara, capite primo, & in libro סנהדרין Sanhedrin, capite ultimo, & alijs item locis, ad hunc fermè modū, רבי אליהו! ששה אלפים שנה הוי עלמא! שני אלפים הוה! שני אלפים הוה! שני אלפים ימות חמשי הוועונו תינו שרבו יצאו מתם מה שיצאו Tradidit domus (seu schola) Eliæ, dixisse Eliam: Sex milibus annorum durabit mundus. Duobus milibus inane, duobus milibus lex, duobus milibus dies Christi. (hactenus Elias, postea subiiciunt rabbini) Ac propter peccata nostra quæ plurima sunt, præterierunt ex eis, quotquot iam præterierunt. Et est oraculum haud dubie fide dignū, multis de causis, tamen in sacris literis non sit expressum. Principio enim innititur uerbis Moysis in psalmo iuxta hebræos nonagesimo

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

fino, quibus etiam adstipulatur sanctus Petrus, epi-
 stolæ secundæ capite tertio, quod scilicet, mille ani-
 ni apud dominum sint, sicut dies unus. Inde enim
 sequitur, quòd sicut deus sex diebus creauit omnia,
 & septimo die requieuit: ita etiã sex milibus annorũ,
 gubernet hunc mundum generationi & corruptioni
 obnoxium, & septimo millenario adducatur requies
 sempiterna. De qua ad hebræos capite quarto ita lo-
 quitur Apostolus, ut hoc ipsum mysterium nobis ue-
 luti digito cõmonstrare uideatur. Deinde mirabili-
 ter cum sequentibus reliquis cõiecturis omnibus con-
 sentit. Postremo à iudæis ut certũ prophetæ oracu-
 lum constanter celebratur, tametsi contra eorum infi-
 delitatẽ maxime ac manifestissime pugnet. Quod qui-
 dem neuiquam ab ipsis fieret, nisi certa & indubitata
 eius dicti authoritate cogerentur. Adiecta enim clau-
 sula, ingenue confitentur tempus natiuitatis Christi,
 non hac ætate demum aut nuper, uerũ iam olim, tum
 scilicet, cum opus illud thalmodicum circa annum
 domini nostri quadringentesimũ tricesimum sextũ,
 publicaretur, elapsum fuisse. Vnde manifestũ est, ip-
 sos iam plusquam mille & centum annis, frustra aliũ
 Messiam, quã dominum nostrum Iesum Christum
 expectasse. Cuius quidẽ rei causam, falso in sua ipso-
 rum peccata conñciunt, cum Christus illis ad certum
 ac prædefinitum tempus ita promissus fuerit, ut neq;
 propter illorum peccata tardius, neq; propter iusticiã

citius nasci debuerit . qua de re aliàs fortassè plurà .
 Quanquam quidam è nostris hanc clausulam de tem-
 pore natiuitatis Christi iam olim elapso, ad finē mun-
 di trahere nitantur . quasi propter peccata nostra mul-
 tum illis annorū sex milibus defuturū sit, quo minus
 compleantur . Verum eum sensum, quamuis alioqui
 proposito nostro accomodatissimum, hebræa uer-
 ba nō recipiunt . Est igitur sensus huius oraculi . Mun-
 dum ex eo tempore, de quo Moses dixit: Terra autē
 erat inanis & uacua , circiter annorum duo milia du-
 rasse, anteq̃ circumcisionis lex cum suis appendicibus
 Abrahamo traderet̃, De quibus Geneseos uigesimo
 sexto capite ita legimus: Benedicent̃ in semine tuo om-
 nes gentes, eò quòd obedierit Abrahā uoci meę, & cu-
 stodierit præcepta & mandata mea, & ceremonias le-
 gesq̃ seruauerit . A tempore autem traditæ circumci-
 sionis Abrahamo, usq̃ ad Christum, duobus alijs an-
 norum milibus fuisse duraturū . Quod cum res ipsa,
 uerum fuisse & sic euenisse manifestissime compro-
 bet (nam Christus ab orbe condito, circiter quater mil-
 lesimum annum passus est .) quis non credat, id quod
 superest, etiā à ueritate non abhorreere ? nempe quòd
 à Christo usq̃ ad finem mundi, nullo modo amplius
 (fortassis autem multo minus) quàm duo milia sint
 decursura, id quod Eliæ oraculum suo quodam mo-
 do nobis insinuat . Caterum , quòd aliquot anni de
 ultimis duobus millenarijs transierint, & tamē Chris-
 tus,

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

stus, ut iudæi putāt, nondū uenerit, propter sua ipsorum peccata factum uideri uolunt, sed frustra. Venit enim Christus, iuxta hoc oraculū, ita ut circiter quatermillesimum conditi orbis moreretur, resurgeret, et in cælum ascenderet, in fine mundi iterum inde uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos. Quod autem iudæi, ab orbe condito, ad Christum usq;, ducentis annis serè minus numerant quàm nos, in causa sunt, cum alij multi errores, tum uerò ille omnium maximus, quòd Dariū Histaspis, sub quo templum ædificatum est, & Darium ab Alexandro magno deuictum, pro eodem habeant, ac sex tantum annis regnasse putent, cum ab initio regni unius, usq; ad finem alterius, etiam secundum Ptolemæum, centū nonaginta duo anni intercesserint, quam rem diligenter excutiemus in Chronologia nostra, deo uolente. Hanc cōiecturam adiunāt etiam Henoch, & Elias ipse, qui ambo uiui ex hac ærumnosa uita, ad beatam immortalitatem, morte non gustata, translati sunt. Sicut enim sex primæ generationis, scilicet, Adam, Seth, Enos, Cainan, Mahalaleel, Jared, mortuæ sunt, septima autē generatio, ipse scilicet Hanoch, quem & Iudas in epistola sua, septimū ab Adam non sine causa prædicat, immortalis est: ita sex millenarijs mūdi, mors regnabit, septimo autē beata immortalitas uigebit. Et sicut prima sex secula mortī obnoxia fuerūt, ab Adamo scilicet usq; ad Eliam, septimū autem, Eliæ scilicet, immor-

b ij talita

ralitatem adipiscitur, (nam Elias uiuus, in igneo curru raptus est,) ita etiã sex millenarijs mortalis hæc uita durabit, septimo uerò ingruente, Christo in cœlum obuiam rapiemur. Seculum autē uoco, quàm diu homo uiuit. Vixit itaq; Adam, usq; ad Methufelam, Methufela autē, usq; ad Sem, Sem autem, usq; ad Iacob, Iacob autem, usq; ad Amram, Amram autem, usq; ad Ahiam Silonitem, Ahias autē, usq; ad Eliam, qui translatus est. His cōiecturis etiã usus est Ioh. Picus Mirandulanus, cum anno domini M CCCC LXXXVI. currente, inter noningētas suas disputabiles cōclusiones etiam hanc posuit: Si qua est de nouissimis temporibus humana coniectura, inuestigare possumus, per secretissimã uiam cabbalæ, futuram esse consumationem seculi, hinc ad annos quingētos quatuordecim, & dies uigintiquinq;. Verū magnis de causis, ut supra nonnihil insinuauimus, conijcimus, sextum millenarium nequaquam completum iri. Nam sicut in lege, sexta dies non tota concessa est ad operandum, sed insignis aliqua pars eius adijciť sabbatho, circa uesperum. ita sextus millenarius non totus cōcedetur huic mortali uitæ, sed luculenta pars eius circa finē refecabitur, atq; à beata illa & æterna requie præoccupabitur, id quod in sequentibus coniecturis clarius apparebit.

CAPVT II.

Secunda

Secunda cōiectura sumit̄ è uerbis Christi, quæ legunt̄ Matthæi uigesimo quarto, et Marci decimotertio capitibus, ad hūc modū: De die aut̄ illa & hora nemo nouit, ne angeli quidem cœlorū, neq; ipse filius, nisi pater meus solus. Sed sicut erant dies Nohæ, sic erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuiū edentes & bibentes, matrimonia contrahentes, & nuptum dantes, usq; quo die intrauit Nohas in arcam, & non cognouerunt donec uenit diluuium, & sustulit omnes. Sic erit & aduentus filij hominis. In istis enim uerbis uidetur Christus non qualitatem tantum, sed & quantitatem temporum comparasse. Qualitatem autem temporum uoco, mores illorum seculorū corruptos. quantitatem uerò, numerum annorum. Ac de qualitate quidem dubitari non potest, cum Christus aperte dixerit, etiam Lucae decimo septimo capite: quod sicut in diebus Nohæ & Loti, ederint, biberint, uxores duxerint, nupserint, emerint, uendiderint, plantarint, ædificarint: ita etiam futurum sit, quū filius hominis reueletur. De quantitate uerò seu numero annorum, etsi res in obscuro est, aliquatenus tamen relucet, ac sese aperit, cum Matthæus absolute dicat: Sicut erant dies Nohæ, sic erit & aduentus filij hominis, præsertim, cum Paulus ad Romanos quinto capite asserat, Adamum fuisse formā futuri Christi, sicut & in prima ad Corinthios decimo quinto, è Chri-

sto facit alterum Adamum, dicens : Factus est primus Adam in animam uiuentē, extremus Adam in spiritum uiuificantē. Primus homo de terra terrenus, secundus homo, dominus ipse de caelo, iam si Christus est alter Adam, cuius ille prior forma fuit, & aduentus Christi futurus est sicut dies Noë circa diluuium, quis non credat, quod quantum temporis effluxerit ab Adamo terrestri usque ad dies Noë & diluuium aqueum, tantumdem etiam effluxurum ab Adamo celesti, qui est dominus noster Iesus Christus, usque ad finem mundi & diluuium igneum? De quo apostolus Petrus ait : Adueniet autem dies domini sicut fur in nocte, quo cœli procellæ in morē transibunt, elementa uerò æstuantia soluentur, terræque, & quæ in ea sunt opera exurent. Et iterum idem inquit: Per quem cœli incensi soluentur, & elementa æstuantia liquefcent. Manifestum est autem ex capite Geneleos quinto, ab Adamo ad diluuium effluxisse annos mille sexcentos quinquaginta sex. Verisimilimum igitur est, Anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, finem mundi instare & præforibus esse, qui iam non plus quam centum duodecim annis abest. Nisi forte anni domini hac in parte non à natiuitate eius, sed à resurrectione, ascensione, & spiritus sancti missione numerandi sint. Sicut autem Noë diem quidem & horam diluuii nesciuit, donec dominus eum iuberet ingredi arcam annū, autem sciuit, cum deus illi prædixisset,

DE VLTIMIS TEMPORIBVS

xisset, se hominibus adhuc centum viginti annos pœnitentiæ spacium concedere. Ita & nos, tamen si diem & horam aduentus domini prorsus ignoremus, annū tamen si è sacris literis elici posse credamus, nihil faciemus absurdi.

CAPVT III.

Tertia coniectura sumitur à tempore natiuitatis Christi usq; ad eius passionem & resurrectionem, quod est triginta trium annorum, & aliquot dierum, quorum numerus ad huc nos latet. Fuit enim omnino, cum à Iohanne baptizaretur, triginta annorum completorū. Quamquā alijs aliter uideatur, nempe quòd tum recens attingerit annum tricesimū. Sed illi multum errant, ignorantes discrimē, quod est in lingua hebræa, inter istas duas loquendi formulas, & similes, cū dicunt, Aliquid factum esse anno tricesimo, & aliquem esse annorum triginta. Quicquid enim, post uigesimum nonum annum completum, toto sequente anno geritur, tricesimo anno factū esse recte dicitur. homo autem triginta annorū esse nullo modo pronunciat, nisi tricesimo ætatis eius cōpleto & insuper uno die, præsertim ubi res ad ætatis dignitatem refertur, ut cum leuitæ uiginta annorum idonei ad cultum diuinum censentur, trigessimus eòs annū & unum diem compleuisse oportet. Cum autem Christus uenerit, nō ad legem soluendam, sed complendam, factus sub lege, ut nos à seruitute

tute legis liberaret, dubitari non potest, quin etiã hæc in parte legem obseruauerit. nec docendi munus publice usurparit ante trigessimũ ætatis suæ annũ completũ. Neq; obstat huic sententiæ particula *ὡσεί*. in Luca, quæ significat, quasi. nam Lucas neutiquam fluctuat in numero annorũ Christi, sed respicit ad diuinam eius naturã, quasi dicat: Ille dei filius qui ab æterno in sinu patris est, assumpta serui forma, uersat inter homines, perinde ac si esset tantum triginta annorum. Non enim debuit eneruari pulcherrimum illud & maxime insigne Christi dictum: Antequam Abraham fieret, ego sum. Et quo minus dubitare possimus hac tota de re, certos nos facit astronomia. Nam anno Christi tricesimo quarto currente, planè tale pascha, calculo astronomico ex Ptolomæo petito deprehendimus, quale nobis in passione Christi describunt Euangelistæ, hoc est, quòd reuera fuit die Veneris, quem admodum Christus illud unã cum suis discipulis obseruauit. à Iudæis aut in proximũ sabbathum translatum fuit, quemadmodũ hodièq; solent, ne duo magna festa, in quibus ne ignem quidem accendere licebat, continuarentur. Quæ res tot non æstimandis laboribus à Paulo episcopo Sempronienſi quæsita, nec tamen fuit inuenta, hanc unam ob causam, quòd non satis animaduertit, Iudæos primam diem mensis non numerare à cõiunctione Solis & Lunæ proxime præcedente, sed ab ea uespera, qua nouam Lunam uisam esse

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

esse, idonei testes hierosolymitano senatui probabant, uel uideri potuisse. docti astronomi euidenter demonstrabant. Sed hac de re iam fatis, redeamus ad propositum. Cum igitur Christus dominus noster natus ex uirgine Maria secundum carnem, in hac ætate nostra uita nostra, triginta trium annorum & aliquot dierum spacio, nobiscum uersatus sit, uerisimillimum est, eundem etiam, ex incorrupta uirgine, scilicet Ecclesia sancta catholica per liberam confessionem & synceram doctrinam Euangelij spiritualiter natum, uerbo suo totidem annis, sed magnis, in hoc mundo uersaturum. Sunt autem duo genera annorum magnorum in sacris literis, Vnum Angelicum, Alterum Mosaicum: Annus Angelicus constat ex tot annis ciuilibus nostris, ex quot diebus nostris constat annus noster ciuilis: Nobis enim qui cælo inclusi sumus, cursus solis ab occidente in orientem, & rursus ab oriente in occidentem, diem absoluit, id quod fit spacio uiginti quatuor horarum, Angelis autem, qui extra & supra globos æthereos uersantur, dies est, quem sol in zodiaco ab austro in aquilonem, & ab aquilone rursus in austrum. circumuoluendo conficit, id quod fit spacio unius anni ciuilibis nostri. Tales dies intelligit etiam Christus, Lucae decimosextimo, cū Herodi iubet renunciari, & dici: Ecce eijcio daemonia, hodie, & cras, et tertia die consumor. Verum tamen, oportet me hodie, & cras, et perendie ambulare, qua fieri nō potest,

ut propheta pereat extra Hierosolymam. Hæc enim nullo modo possunt intelligi, de diebus ciuilibus, sed de tribus integris annis, quibus Christus dominus noster prædicauit ac miracula fecit, antequam Hierosolymis crucifigeretur. quia tres anni nostri, sunt tres dies angelici. Igitur quot diebus nostris cõstat annus ciuilis noster, tot annis nostris, angeli definiunt annũ suum, uocantq; eum, sicut & nos nostrum, hebraice שנה , Caldaice autem שנה , id est tempus. Et hunc annum angelicum, ut plurimum etiam deprehendimus in Daniele propheta. Annus autem magnus Mosai-
cus, est spacium quinquaginta annorum ciuiliũ nostrorum, à Iubilæo scilicet ad Iubilæum. Sicut enim anno nostro ciuili, totius agricolationis, redit labor actus in orbem, ut Virgilius inquit, ita anno Iubilæo omnes Israelitæ redibant ad pristinas possessiones patrum suorum, & tota ratio uitæ ciuilis nascebatur ab integro. Et annus quidem angelicus non quadrat ad hanc tertiam nostram cõiecturam. Si enim ecclesia deberet in hoc seculo durare annos angelicos triginta tres, & paulo plus, exuperatura esset ea summa annorum ciuiliũ nostrorum duodecim milia. cum tamen mundus quidem ab origine sua ultra septem milia durare debeat, iuxta dictum Eliæ supra traditũ. Magnus autem annus Mosaicus, Iubilæus scilicet, optime quadrat. Nam triginta tres Iubilæi, conficiunt annos nostros ciuiles Mille sexcentos quinquaginta quibus

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

quibus cum adduntur pauci anni, pro portione die-
rum, quibus Christus ultra tres & triginta annos in-
ter nos uixit, æquabit ferè dies Nohæ, id est: nume-
rum annorum à condito orbè & Adamo terreno, usq;
ad diluuium aqueum, de quo supra in secunda conie-
ctura diximus. Sed age dispiciamus, an singulis Iubi-
læis ecclesiæ ad singulos annos uitæ Christi adhibitis,
aptam rerum gestarum similitudinem possimus erue-
re, ut si res ipsæ in hac temporum coaptatione inter se
se consentiant, tempora quoq; inter se recte compara-
ta esse minime ambigamus. Principio igitur, sicut na-
to domino nostro Iesu Christo secundum carnem, ex
Maria uirgine, claritas dei circumfulsit pastores, didi-
ceruntq; coelitus, Christum natum, esse SALVATOR-
REM, quem reperturi essent inuolutum pannis in
præsepio, ut scribitur Lucæ secundo. ita etiam nato
Christo spiritualiter, post resurrectionem, per prædi-
cationem Euangelij, ex uirgine incorrupta, ecclesia, ue-
ros pastores, scilicet apostolos, circumfulsit gloria do-
mini, spiritu sancto in linguis igneis super eos effuso,
qui testificabat de Christo, eumq; clarificabat, docens
eos omnia, ut intelligerent scripturas, & Christum in
eis, ueluti pannis inuolutum deprehenderent. Item,
sicut Christo nato, Herodes occidit pueros, sperans se
Christum quoq; inter eos occisurum, ita Christo præ-
dicato, princeps huius mundi, occidit christianos par-
uulos, id est nouiter per fidem in Christum renatos,

sperans se doctrinam Christi quoq; unã cum illis ex-
 tirpaturũ, sed uterq; sua spe frustratus est. Item sicut
 Christus natus, mansit sub Ægyptijs usq; ad mortem
 Herodis, & regnum Archelai, hoc est usq; ad ætatis
 suæ annũ sextum ferè completum, ita Christus præ-
 dicatus, latuit sub spiritali Ægypto, id est sub dupli-
 ci persecuutione, tyrannorũ scilicet & hæreticorum,
 usq; ad sextum ecclesiæ Iubilæum, hoc est, usq; ad fi-
 nem Diocletiani. מרצח enim, id est Ægyptus, he-
 bræis iuxta ueram etymologiam, significat persecu-
 tores, siue persecuutiones, numero duali. Item sicut
 Maria uirgo Christum anno duodecimo Hierosoly-
 mis penè amisisset, eumq; frustra inter cognatos & no-
 tos quæsiuit, sed in templo dei tandẽ, inter doctores,
 interrogantem, & respondentẽ reperit. ita uirgo Ec-
 clesia Iubilæo duodecimo, id est circa annum dñi sex-
 centesimũ, uarijs infestata & turbata hæresibus, maxi-
 me Arianorũ, Eunomianorũ, & Sabellianorũ, ex qui-
 bus deinde Mahometes pullulauit, Christũ penè ami-
 sisset, & amisisset omnino, sicut & mahometani ami-
 serunt, nisi eũ in tẽplo dei, id est, in sacris scripturis in-
 ter doctores, scilicet pphetas, interrogantẽ & respon-
 dentẽ reperisset. Interrogat aut̃ prophetas, quia nihil
 neq; facit neq; docet, quod non sit à pphetis prædictũ
 & contestatum, & respondet iisdem, quia omnia quæ
 illi prædixerunt re ipsa præstat, & implet. Item sicut
 Christo nato, Israelitæ nõnulli pastoribus, Symeoni,
 & alijs

& alijs, de Christo crediderunt, & reuelationem eius summo desiderio expectarunt. cæteri uerò Israelitæ omnes, quamuis soli tunc populus dei uiderentur, selectis pharisæorum, & zaducaeorum infecti & seducti, Christum ignorabant, ac nihil curabant usq; ad prædicationem Iohannis Baptistæ, & tricesimum annum Christi. ita Christo prædicato, nonnulli apostolis ac martyribus uere crediderunt, & Christi synceram cognitionē hauserunt, ac in posteros propagarunt. cæteri autem nomine tantum christiani, quamnis propter speciem externam ceremoniarum, & operum electiorum, soli ecclesia dei esse uidebantur, aut zaducaeorū epicurismo, aut hypocritarū pharisaismo, infecti ac seducti Christum ignorauerunt, ac nihil curauerunt, usq; ad Iubilæum ecclesiæ tricesimum, id est annum dñi circiter millesimū quingentesimū. Item sicut post duodecimum annum Christi, usq; ad tricesimum eius, nihil de eo legimus, nisi quod parentibus subditus, & idiota, ac faber fuerit, interq; idiotas uersatus sit. ita post duodecimum ecclesiæ Iubilæum, usq; ad tricesimum, id est à Foca imperatore, qui Papatum seu primatum publico edicto stabiliiuit, ad nostram ferè usq; ætatem, doctrina Christi penes idiotas fuit, qui Symbolo apostolorū, & sacramentis contenti, idololatrias, sectas, iusticias, merita et indulgētias papistarū, aut prorsus ignorauerunt, aut certe neglexerūt. hunc præcipue fructum suæ fidei ostendentes, quod maio-

ribus simpliciter & ex animo obedierunt, quatenus id sine iactura pietatis fieri potuit, cum interim pontifices, pharisæi, zaducaei, scribæ, legisperiti, omnes ad unum ferè, neglecta & amissa doctrina Christi, in doctrinis et traditionibus hominū, imò & dæmoniorū, ut Paulus ait, prorsus essent submersi & excæcati. Item, sicut post tricesimum Christi nati annum Iohannes baptista in deserto prædicauit pœnitentiam, & baptismum pœnitentiæ, ut præpararet Christo plebem idoneam, quem deinde digitis ostendit. ita post tricesimum ecclesiæ iubilæum, restituta est ecclesiæ uera & sincera doctrina legis, de cognitione peccati originalis, & aliorum uitiorū, de uera pœnitentia & mortificatione ueteris hominis, qui est uerus & spiritualis baptismus pœnitentiæ, ut populus idoneus fiat ad hauriendam doctrinam euangelij, quam doctrina legis, quasi digito nobis ostendit. finis enim legis est Christus, ad salutem omni credenti, ut inquit Paulus. Item sicut Christus post Iohannē statim incipit prædicationem euangelij: ita & hoc nostro tempore sanam doctrinā legis, statim sequuta est sana doctrina euangelij, de remissione peccatorum propter Christum, & iusticia fidei. Item, sicut neq; Iohannes, neq; Christus docuerunt publice, in templo Hierosolymitano, eo quòd pontifices, scribæ, et pharisæi nō potuissent eos ferre, sed docuerunt, aut in deserto, aut in Galilæa, ubi profanus magistratus rerum potiebatur & non pontifices,

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

tifices . ita & nostro tempore, nec doctrina legis , nec euangelium , locum habent in regno pontificum & pharisæorū, sed aut priuatim, quasi in deserto, aut certe sub pijs principibus , tantum auditur hæc doctrina sincera & salutaris . Item sicut Satan tempore Christi uarios excitauit tumultus , primum per Theudā, qui se dicebat esse aliquē, deinde & per Iudam Galilæum, qui auertebat populum , ut doctrinam Christi, tanq̃ illorum tumultibus similem , etiam seditionis efficeret suspectā , ita & nostro tempore excitauit Carolostadios, Zuinglios, Oecolampadios, & similes, qui uolebant esse aliquid . item Muntzeros , Schappeleros, Anabaptistas, & similes, seditionū authores, ut euangelij doctrinam foeliciter renascentem, suspectam redderet, & inuisam, sed frustra. Pereunt enim tales, & discipuli eorum dilabunt, salua euangelij doctrina. Item sicut Christus statim circa initium suæ prædicationis, hoc est primo paschate, eiecit ementes & uendentes e templo, ita & doctrina euangelij , statim ut orta est, post tricesimum ecclesiæ iubilæum , eiecit ementes & uendentes indulgentias, & alias huiusmodi nugas, & feces papisticas. ex ecclesia. Possem & alia multa recensere, sed desino, breuitatis causa. Tum quia hæc satis superq̃ sunt, ad probandum, quod annis uitæ Christi exacte respondent iubilæi ecclesiæ. Tum quia p̃j & in sacris literis recte eruditi, per sese plura inuenient. De mum etiam, quia nolo aduersarios Christi obstinatos

& su.

& furijs agitados, cautiores, & ad nocendum astutiores reddere. opertet enim eos in lapidem offensionis impingere, ut cadant irreperabiliter. & cōterantur, & irretiantur, & capiantur, ut Esaias inquit. Cæterum cum re ipsa comperiamus, iubilæos ecclesiæ, cum annis uitæ Christi tam apte conuenire, quis non persuasum habeat, ecclesiam tricesimum quartum iubilæum, in hoc mundo non completuram? sicut neq; Christus tricesimum quartum ætatis suæ annum in hoc mundo compleuit, sed eo nondum ad dimidium elapso, ad cœlos ascendit? Quare uerissimum est, post tricesimum tertium ecclesiæ iubilæum, hoc est, post annū uel à natiuitate, uel à resurrectione domini, Millesimū sexcentessimum quinquagesimum admodum breue tempus superesse ad finem mundi, quod quidē quantum sit futurum, nemo determinare potest, nisi qui natalem Christi diem certo cognouerit, quæ sub bruma fuisse mihi non sit uerisimile, cum sub horam natiuitatis eius, pastores ouiculas suas, etiam noctu, sub dio continuerint.

CAPVT IIII.

Quarta coniectura, quæ est omnium euidentissima, sumitur ab urbe Rhoma. Nam Sacra scriptura clarissime testatur, Urbem Rhomam, summam dominationem, omnino, bis obtenturam, & in utraq; certum annorum numerum, duraturam esse, Porro urbe Rhoma secundo

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

dario extincta & deleta, non est dubium finem mundi
 adesse præ foribus. Prima autem dominatio, fuit ciui-
 tatis R. romanæ, secunda uerò est Curia R. romanæ.
 Primam describit Daniel propheta capite septimo,
 quæ durauit usq; ad Constantinum Magnū & pau-
 lo amplius. Secundam describit Paulus in secunda ad
 Thessalonicenses capite secundo. Itē Iohannes in Apo-
 calypsi capite decimotertio & decimoseptimo, quæ
 durabit posthac nō diu. Quare utrosq; de utraq; au-
 diamus, seorsim, & primo Daniele, de priore, sed
 sic, ut si necesse sit, aliquid interloquamur, uel inter-
 pretandi, uel certe admonendi, & excitandi causa. id
 enim plurimum conducet cum breuitati, tum etiam
 perspicuitati. Ad hunc autem modū scribit DANIE-
 EL. Videbam in uisione mea nocte, & ecce quatuor
 uenti cœli pugnabant in mari magno, & quatuor be-
 stiaæ grandes, ascendebant de mari, diuersæ inter se.
 OSIA NDER. Angelus in Apocalypsi capite de-
 cimoseptimo, dicit ad Iohannem; Aquæ quas uidisti,
 ubi meretrix sedet, populi sunt, & gentes, & linguæ.
 Mare igitur magnum, colluuius est omnium gentium
 totius orbis terrarum, ex quibus oriuntur quatuor
 magna regna in hoc mundo. D A. Prima quasi læna.
 & alas habebat aquilæ. aspiciebam donec euulsæ sunt
 alæ eius, & sublata est de terra, & sup. pedes quasi ho-
 mo stetit. & cor eius datum est ei. O S. וְזוֹת מִלְכוּת
 בְּבִלְיוֹת .i. Hoc est regnū babilonicū, D A. Et ecce be-
 stiaæ

stia alia similis urso ī parte stetit, & tres ordines erāt in
 ore eius & in dētib. eius, et sic dicebāt ei: Surge comede
 carnes plurimas, O S. זרה מלכות מדינת ופוסיה
 .i. Hoc est regnū Medicū & Persicū. D A. Post hæc
 aspiciebam, & ecce alia, quasi pardus, & alas habebat
 quasi auis quatuor super se, & quatuor capita erant in
 bestia, & potestas data est ei. O S. זאה מלכות ירנניה
 .i. hoc est regnum Græcum. D A. Post hæc aspiciēbā
 in uisione noctis. Et ecce bestia quarta, terribilis atq̃
 mirabilis, & fortis nimis. O S. זאה מלכות רומניה
 .i. Hoc est regnum Rromanum. Et hic Christiane le-
 ctor, diligenter considera, & perpende, numerū no-
 minis huius bestię, D A. Dentes ferreos habebat ma-
 gnos, comedens atq̃ comminuens. O S. quia claruit
 uirtute bellica. D A. Et reliqua pedibus suis concul-
 cans. O S. Quia uictos tyrannide oppressit. D A.
 idē similis autem erat cæteris bestijs, quas uiderā an-
 te eam, & habebat cornua decem. O S. Sicut octauo
 capite Daniel recenset se uidisse hircum caprarum,
 qui habebat cornu insigne inter oculos, quo effracto,
 orta sint quatuor cornua subter illud, significans, post
 Alexandrum magnū, quatuor reges, qui simul, quiscq̃
 suo in loco regnarent, fuisse orituros, nempe Antigo-
 num in Asia, Seleucum in Syria, Ptolemæum in Ægy-
 pto, & Antipatrum in Græcia. ita & hic per decē cor-
 nua, significat decem prouincias consulares imperij
 Rromani, quibus totidem uiri consulares quiscq̃ suæ
 prouin-

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

prouinciæ, quam sortitus erat, cum summo imperio præsidebant. Quòd autem imperium Romanum, in decem prouincias consulares, nec plures, nec pauciores diuisum fuerit, & quòd, si aliqua consularis fiebat, quæ prius prætoria fuerat, alia è regione, quæ prius consularis fuerat, numero eximebatur: cum reliqui historiographi passim, tum uerò Strabo, in fine suæ geographiæ satis clare testatur. DA. Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum oriebatur de medio eorum, & tria de cornibus eius primis euulsa sunt à facie eius. OS. Hoc cornu paruulum C. Iulius Cæsar est, qui cum in Gallia, ut unū è decem cornibus, res foeliciter gereret, domi uerò, quo minus in consulatu petendo, absentis eius ratio haberetur, inimici eius, per inuidiam obstarent, relicta uocatione, in qua fuerat, patriæ bellum infert, & sic nouum cornu fit, paruulum quidem, sed quod cito grandescit, & in caput, quod os & oculos habet euadit, ut deinceps audiemus, itaq; bello ciuili conflato, tria cornua, id est tres uiri summo imperio præditi, & exercitus contra ipsum ducentes, duo scilicet consules, & Pompeius, à facie eius sunt euulsi, Id est uicti, non ut illa tria cornua funditus extirparentur, & septem tantum remanerent, sed ut angelus paulo post interpretabitur, tantum humiliarentur, manserunt enim decem cornua. DA. Et ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia. OS. hoc est quod dixi,

cornu illud paruulum cito grandescit & mutatur in caput. Nam per C. Iulium Cæsarem, introducta est monarchia Cæsarū, quæ non fuit unum è decem cornibus, sed unū è septem capitibus, de quibus in apocalypsi clarius audiemus. Scio autē quosdā magni nominis uiros, à quorū iudicio, neq; temere, neq; libēter discedo, putare hoc cornu paruulū, fuisse Mahometē illū impiū, sed quia hoc regnū Rhomanū, de quo Daniel hic loquitur, funditus perijt, antequā Mahometes ille nasceret, & quia Mahometes Rhomani imperij membrum nunquam fuit, nec Iohannes in decem cornibus posterioribus eius meminit. non dubito eorum sententiam, quod quidem bona illorum pace fieri exopto, simpliciter esse repudiandam. DA. Aspiciam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedet. OS. Antiquus dierum deus pater est, qui sedet ad iudicandum, & damnandum, quatuor illa magna regna, eo quod Christo noluerunt obedire, sed uerbum eius repudiauerunt, & apostolos cū multis milibus martyrum occiderunt. Hoc iudicium dei occultum. mundus nec hodie intelligit. sed deus pater non frustra dixit ad Christum, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorū. DA. Vestimentum eius candidum sicut nix, & capilli capitis eius quasi lana mūda, thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accēsus, fluuius igneus rapidusq; egrediebatur à facie eius, milia milium ministrabant ei, &

decies

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

decies centena milia assistebant ei, iudicium sedit, & libri aperti sunt. O S. Non solum deus pater ad iudicandum sedit, uerum etiam alij, siue angeli, siue piorū propter Christum occisorum animæ, & libri, in quibus cōscripta erant, horribilia facinora istarum bestiarum, seu regnorū, propter quæ, damnata & damnanda, ac funditus etiam extirpanda erant, aperiuntur & leguntur. D A. Aspiciebam propter uocem sermonū grandium, quos cornu illud loquebatur. O S. Cornu illud monarchia Cæsarum est à C. Iulio Cæsare introducta, quæ Christum & doctrinam eius blasphemauit, edicta publica contra Christianos proposuit, apostolos occidit, multa milia martyrum crudelissime trucidauit, dæmones pro dijs adorandos præcepit, ad sacrificandum illis multos coegit, & quis enumerare potest grandes illas atq; horribiles contra deum uerum blasphemias, quas impia Rhoma tunc sanguine sanctorū ebria euomuit? D A. Et uidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus eius, & traditum esset ad comburendum, aliarum quoq; bestiarum ablata esset potestas, & tempora uitæ constituta essent eis usq; ad tempus & tempus. O S. Deus pater iam olim, omnibus regnis huius mundi summū imperiū abrogarat, & Christo unigenito filio suo, decreto cæli tus promulgato attribuerat, cum diceret. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui, **I P S V M A V D I T E**, Non ut postea regna & imperia non essent.

uult enim deus esse regna, esse imperia, geri magistratus, administrari rempublicam, uigere leges & iudicia, defendi bonos, puniri fontes, sed ne omnia pro libidine sua gererent, quemadmodum hæc quatuor bestię fecerant, quæ neq; deū neq; homines metuerant, aut curauerant, Quin potius uult, ut in Christum credant, illi obediant, uerbo eius erudiantur, & sic subditos regant, ut se quoq; in coelis dominum habere sciant, ac præ se ferant. Verum impia rhoma, hoc cœlesti dei patris edictum contemnit, resurgentem à mortuis Christum, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra, non agnoscit, apostolis non credit, miraculis non cedit, constantia martyrum non frangitur, nec ulla suppliciorum crudelitate, quæ pijs infligit exsaturatur, sed rebellis manet & blasphema. **I D E O** deus pater, summus iudex & monarcha, in cœlesti cōfessu, lata diffinitiuā sententia, adiudicat eam morti, Qua sententia lata, maiestas imperij, tanquam anima corporis illius bestię, emigrat, per Constantinum magnum Constantinopolim translata, corpus eius deinde, effuso super illud contemptu, putrescit, & quasi tabe diffusit, rebellantibus omnibus ferè gentibus, & Italiam deprædantibus, donec tandem Rhoma per Gothos uastata & igne concremata est, post mille ferè ac ducentos annos, quàm cōdita fuit. Et hic est finis, hæc sepultura, prioris regni Rhomani, quod ut diligenter meminisse uelis, te Christiane lector, etiam atq; etiam admo-

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

admoneo. Alia aut bestia, summū imperiū iam olim amiserant, & uix miseram aliquas reliquias, prioris maiestatis retinebant, quas tamen, quia Christum repudiabant, etiam amittunt. Nullus enim angulus in toto mūdo fuit, in quo regna & imperia illo seculo, quo & Roma cecidit, nō aut funditus euerterentur, aut certe insigniter mutarentur. Sed audiamus porro Danielē. **D A.** Aspiciebam ergo in uisione noctis, & ecce cum nubibus cœli, quasi filius hominis ueniebat, & usq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem, & regnū, et omnes populi, tribus, et linguæ, ipsi seruient. Potestas eius potestas æterna, quæ non auferretur, & regnum eius quod nō corrumpetur, horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & uisiones capitis mei conturbauerunt me. **O S.** Hæc est altera pars huius diuini ac cœlestis iudicij, quo Christus dominus noster, extincta dominatione urbis Romæ, in possessionem imperij mittitur, & ecclesia deinceps Christianos imperatores sortitur, ut Constantinum magnum, & similes, qui Christum regem regum, & dominum dominantium agnoscunt. Pulchre autem describit Christum, filium hominis appellans, qui unā cum nubibus, ascendit e terris ad cœlos, & ad antiquum dierum peruenit, iussus considere à dextris eius, donec inimicos ipsius, scabellum pedum eius efficiat, quod cum apud potentes frustra per euangelium tenta-

tentatur aliquandiu, nolunt enim credere & cedere,
 tum perduntur tandem & extirpantur. Christus autē
 deo patri offerit, ut qui solus dignus sit accipere uirtu-
 tē, & diuitias, et sapientiā, & fortitudinē, & honorē, &
 gloriā. Apo. 5. Id quod iudicio patris comprobatur,
 dat enim ei omnem potestatem, realiter & cum effectu,
 nam extincta rhomana dominatione, euangeliū ubiq;
 gentium propagatum est, & idololatria uetus ubiq;
 locorū extincta. Neq; nos mouere debet, quod mul-
 ti postea iterum rebellarunt, & derelicto Christianis-
 mo, Mahometani facti, aut in alias impietates relapsi
 sunt, hoc enim maiestatem & imperium Christi non
 minuit, sed augustiora etiam reddit. cum paulo post,
 magna cum gloria affuturus sit, atq; hos rebelles, ue-
 re extremo supplicio affecturus, id quod ipse de se pul-
 cherrima similitudine testatus est, Lucę decimonono,
 ubi dicit. Homo quidam nobilis abiit in regionem
 longinquam, ut acciperet sibi regnū ac reuerteretur.
 Ciues autē eius (qui non possunt intelligi, nisi qui ali-
 quando crediderunt) oderant eum, & miserunt lega-
 tionē post eum dicentes: Nolumus hunc regnare su-
 per nos, &c. reuersus autem, post alia, dixit: Inimicos
 illos meos, qui noluerunt me regnare super se, addu-
 cite huc, & occidite corā me. Regnum igitur Christi
 quod in hoc mundo obtinet, credentes uerbo et spiri-
 tu suo gubernans, incredulos autem uarijs plagis ad-
 monitos, aut emendans, aut incorrigibiles ad inferos
 detru-

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

detrudens, est regnum æternum, quod extremo iudicio purgabitur ab omnibus scandalis, et sic deinceps neq; auferetur neq; corrumpetur. Caue autē, ne quisquam tibi persuadeat, Danielem hoc in loco de extremo iudicio loqui. Nam hic iudicat Pater de quatuor bestijs, in extremo iudicio pater non iudicabit quemquam, quia omne iudicium dedit filio, ut iudicet uiuos & mortuos. Hoc iudiciū factum est in cœlo, ignorante mundo: illud fiet in terris, præsentē toto mundo, angelis atq; diabolis. Hoc iudiciū factum est Christo è terris unā cum nubibus cœli ad patrē profecto, illud fiet, eodem Christo, cum nubibus cœli & maiestate magna à patre in terras iterum reuerso. Deniq; nihil est in hoc loco Danielis, quod ad extremum iudicium torquere possis, nisi uelis totam uisionem obscurare & deprauare. D A. Accessi ad unū de astantibus, & ueritatem quærebam ab eo de omnibus his, qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me. Hæ quatuor bestię, quatuor sunt regna quæ consergent de terra. O S. scilicet Babylonicum, Persicum, Græcum, & Rhomanum, ut supra dictum est. D A. Suscipient autem regnum Sancti dei altissimi, & obtinebunt regnum, usq; in seculum, & in seculum seculorum. O S. scilicet finita priore urbis Rhomæ dominatione, non solum Christus regnabit, ut supra dictum est, uerum etiam sancti eius cum eo, quia semel declarata Christi diuinitate, per propagationem Euan-

gelij & deiectionem ueteris idololatrię, cœperunt esse
 Christiani magistratus, & deinceps omnia imperia te-
 nentur illi obedire. Porrò cum Christus regnet non
 ui & armis, sed uerbo et spiritu suo, nec tamen ipse co-
 ram loquatur, sed tantum, per sanctos suos: sequitur
 sanctos quoq; regnare cum Christo, quia uerbum et
 uoluntatem Christi, docent et interpretantur sancti,
 Ideo Christus dicit: Qui uos audit me audit, et qui
 uos spernit me spernit. Itaq; quicquid unus quilibet
 ex minimis Christianis uere sanctis, per uerbũ Chri-
 sti, & spiritum eiusdem docuerit, iusserit, aut prohi-
 buerit, hoc etiam summi in mundo monarchę, non
 magis contemnere, aut transgredi debent, quàm si
 Christus ipse coram id illis præciperet, Et nisi obedie-
 rint, haud dubie pœnas dabunt, siue in hac uita siue in
 futura. Nota autem, quòd Daniel hos sanctos, uocat
 altissimos (ita enim est in hebræo) quasi dicat, non de
 quibuslibet sanctis loquor, sed de ueris & cœlestibus
 sanctis, qui uerbo Christi & spiritu eius sanctificati
 sunt. Nam sunt quidam sancti externa quadam sancti-
 tate, quia rasi, & oleo uncti sunt, quorum multos san-
 ctissimos in Christo patres appellamus, cum sint ex-
 crabiles, & abominatio coram deo. DA. Post hoc
 uolui diligenter discere de bestia quarta, quę erat dis-
 similis ualde omnibus, & terribilis nimis. Dentes &
 unguis eius ferrei, comedebat et comminebat, & reli-
 qua pedibus suis conculcabat. Et de cornibus decem,
 quę

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

quæ habebat in capite, & de alio quod ortum fuerat, coram quo ceciderant tria cornua, de cornu scilicet illo, quod habebat oculos, & os loquēs grandia, & maius erat cæteris. Aspiciēbā & ecce cornu illud faciebat bellū aduersus sanctos. O S. Aspexerā dicere debuit interpres, scilicet anteaquā bestia morti adiudicata esset, cætera omnia ex supradictis clara sunt. D A. Et præualebat eis donec uenit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis excelsis, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti. Et sic ait. O S. scilicet Angelus ille unus de assistentibus. D A. Bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit uniuersam terram, & conculcabit & cōminuet eam. Porrò cornua decem, ipsius regni decem reges erunt. O S. More hebræo, decem proconsules, Rhomanum orbem, cum summo imperio administrantes, decem reges uocat. D A. Et alius confurget post eos. O S. scilicet Cæsar monarcha. Oportet autē per hoc cornu, in caput mutatum, omnes Rhomanos Cæsares, continua successione imperantes intelligere, sicuti per unum quodlibet decem cornuum omnes proconsules, continua successione, eandem prouinciam regentes necessario intelligimus. D A. Et ipse potentior erit prioribus, & tres reges. O S. .i. tres consulares summū imperium gerentes, duos scilicet Consules Rhomanæ urbis & Pompeiū. D A. Humiliabit, O S. Vides hic, quòd non Decar
e ñ chiam

chiam dissoluere, sed tantum personas deuincere debebat, ut humiliati, cōcederent illi dominatum regnū, ut Cicero appellat. D A. Et sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimos conteret. Et putabit, quòd possit mutare tempora & leges, O S. Id est, opprimere & extirpare Christianam religionem, dicit enim, זמנין ריה, id est tempora, & morē religionis. Tempora autem uocat, fatales rerū successus, uniuicūq; temporī debitos. D A. Et tradentur in manu eius usq; ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. O S. Hoc more scripturæ sacrae intelligendum est, non quòd unicum illud cornu, oculos, & os habens, tam diu durauerit, sed tota Rhomanæ urbis domination, ab incunabulis scilicet urbis conditæ, usq; ad finem dominationis prioris. Quemadmodum & in libro Iudicum scriptura loquitur, capite tertio. Fecerunt filij Israel malum in conspectu domini, & obliti sunt dei sui, seruietes Baalim. & Astaroth, iratusq; dominus contra Israel, tradidit eos in manus Cusan Rasathaim, regis Mesopotamiæ, seruiertq; ei octo annis. Et clamauerunt ad dominum, qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos, & quieuit terra, quadraginta annis. Hic enim nequaquam est intelligendum, quòd post liberationem, pacem habuerint continuos quadraginta annos, sed hoc totum, quòd peccauerūt, quòd obliti sunt dei, quòd seruiert idolis, quòd traditi sunt hosti, quòd clamauerunt, quòd liberati sunt,

& ali-

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

& aliquandiu pacem habuerunt, gestum est quadraginta annis. Similiter & hic de Rhoma, nequaquam est intelligendum, quod unicum illud cornu tam diu durauerit, ac sanctos afflixerit, sed hoc totum, quod Romanum imperium ortum est, quod adoleuit, quod in decem cōsularia imperia distributum fuit, quod monarchia Cæsarum in eo extitit, quod ea religionem Christianam, plusquam trecentis annis atrocissime impugnavit, quod ob hoc à deo cęlesti iudicio damnatum fuit, & tandem extinctum, hoc inquam totum gestum est, per tempus & tempora, & dimidium temporis. Certum est autē, quod hac forma loquendi significet tres annos & dimidium, nō tamen sine causa eos separauit. Nam Hebræi agunt annos, non solares, sed lunares, ex duodecim mensibus, hoc est trecentis quinquaginta quatuor diebus constantes, quos tamē mense intercalari, tertio aut quarto anno, ad Solares restitunt. Porrò neq; unus, neq; duo anni, intercalarem admittūt. Vult igitur eos intelligi, sine mense intercalari, hoc est mille ducentos, quadraginta circiter dies. Verum Daniel in huiusmodi mysterijs, non uulgariis diebus & annis utit, sed angelicis, ut supra in tertia coniectura prōlixē indicauimus. Cuius certissimū argumentum extat in fine duodecimi capitis, ubi unus angelus ab alio quærit, usq; quo finis horum mirabilium: et ille iuratus per uiuentē in æternum respondit

בי למועד מועדים וחצי, id est, usq; ad tempus tem-

porum & dimidium. Nequaquã enim in eo loco legendum est, usq; ad tempus & tempora & dimidium, sicut uulgati codices habent, sed sicut nos interpretamur. Est autem sententia angeli, quòd à tertio anno Cyri usq; ad finem omnium mirabilium, quæ in ea uisione reuelata sunt, et usq; ad Christum, qui finitis illis mirabilibus statim uenturus erat, elapsurum sit, tempus temporum, & dimidium, id est annus annorum & dimidius, hoc est sesquiannus angelicus, qui comprehendit ciuiles nostros, quingentos triginta duos, si ad annum lunarem respicimus. Et em̄ annus annorū, qui componitur, non ex trecentis quinquaginta quatuor diebus, sed ex totidem annis uulgaribus. Certū est autem ex Ptolemæo, ab initio regni Nabuchodonosoris, qui ab eo Nabopollassar uocat, usq; ad natiuitatem Christi fluxisse annos ciuiles sexingentos uiginti quinque ferè. A quibus si dempseris decem nouē, ante destructionem Ierusalem, & septuaginta captiuitatis, & tres primos annos Cyri, relinquētur quingenti triginta duo anni, & aliquot menses, qui exacte faciunt tempus temporum & dimidium. Cum igitur manifestum sit, Daniele in huiusmodi mysterijs explicadis, angelicis diebus, & annis uti, ac contra, cum uulgare tempus uelit intelligi, redigat illud in dies, & addat, uespere & mane, uti ne angelicū tempus intelligamus. non est dubium, quin hoc loco quoq; angelicos annos oporteat intelligi, præsertim cum etiam ex

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

augurio Romuli prædictum à Vectio non ignobili augure sit. quia urbs Rhoma centesimum uigesimum annum incolumis præterisset, peruenturam ad mille ducentos. Est igitur sententia Danielis, urbem Rhomam sub monarchia Cæsarum, persecuturam ecclesiã dei uiuentis, & dominaturã, donec cõpleat ætatis suæ annos angelicos tres & dimidiũ, id est, ciuiles annos mille ducentos quadraginta ferè. id quod re ipsa exacte completum uidemus. Nam circiter annum urbis conditæ millesimum septuagesimum, Imperialis Maiestas è Rhoma Constantinopolim translata est, Et si quos urbs Rhoma deinde habuit occidentales imperatores, illorum tamẽ origo, & authoritas, à Constantinopolitano imperio pendebat, Vt Rhoma tum non tam corpori uiuo, quod seipsum regeret, quàm cadaueri emortuo, cuius funus & sepultura, ab alijs curaretur, similis esset. Deinde circiter annum urbis millesimum centesimum sexagesimum quartum à Gothis duce Alaricho, capta, direpta, & incensa est. Postea circiter annum millesimum ducentessim octauum, à Genfericho iterũ capta ac spoliata est. Ad extremum. Anno urbis, millesimo ducentesimo uigesimo nono, in tantam infœlicitatem ac contemptum, miserè Romanæ urbis reliquię deuolutæ sunt, ut Augustulo occiso, ne dominum quidem, hoc est imperatorem occidentalem, amplius habere digna esset. tantum abfuit ut ipsa ueteri more alijs domina retur, Et hic fuit extremus

mus & fatalis exitus, seu dissipatio quædam potius, monumenti atq; cinerum urbis Rhomæ, & dominationis eius prioris, sicut à Daniele prædictum erat. D A. Et iudicium sedit. O S. Scilicet, cum diu sancti oppressi fuissent à cornu illo. D A. Vt auferatur potentia. O S. Quartæ scilicet istius bestię. D A. Et conteratur & dispereat in finem. O S. Id est omnino ac funditus. D A. Regnum autem & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum altissimorum, cuius regnum sempiternum est, & omnes reges seruient, & obedient ei. O S. Hæc supra satis declarata sunt. D A. Hucusq; finis uerbi. O S. Hactenus de priore dominatione urbis Rhomæ, quæ durauit iuxta Danielem, annis angelicis tribus cum dimidio, iuxta uerò suum ipsius augurium, annis mille ducentis, quod ferè idem est. Nunc de posteriore urbis Rhomæ dominatione, ex Apocalypsi & Paulo audiemus, et eodẽ modo, ut supra, ubi necesse fuerit, interloquemur. Atq; hic statim cogites uelim Christiane lector, quanta astutia Sarang sit, qui cū intelligeret priorem urbis Rhomæ dominationem aliquando funditus euertendam esse, diu ante aliam, & longe diuersam eiusdem urbis dominationem adornarit, ac ita instruxerit, ut antequam illa prior omnino expiraret, ista posterior, iam propemodum matura & adulta esset. Cū enim prior illa urbis Romanæ dominatio ui & armis ualuerit, hæc posterior specie

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

specie religionis, superstitione, & falsis miraculis incrementū accepit. In qua describenda Iohannes in Apocalypsi diligentissime uersatur, hoc unum ueluti scopum nobis proponens, quòd dominatio urbis Rhomæ, postq̃ semel cecidisset, prorsusq̃ extincta esset, denuo ac nouo modo ab interitu emerfura esset. Cum autem urbem Rhomam nusquam aperte nominare uellet, ne persecutionem ecclesiæ, quæ iam tum atrocissima erat, asperiorē redderet, duo necessaria facit. Primo diligentissime describit, qualis ante priorem casum suum fuerit ea bestia, seu dominatio, quam palam nominare non uult, quæq̃ post casum suū & omnimodam internitionem, tam celeriter iterum reuiuiscita inualuerit, ut omnibus circumstantijs diligentissime expressis, solo nomine suppresso, nos quā certissimos redderet, quòd de urbe Rhoma loqueret̃. Secundo artificiosissime depingit nobis, omnes posterioris dominationis conditiones, quid cum priore habitura sit commune, & quid non, ut eam diligenter cognitā, uelut portas inferorum, & barathrum æternæ damnationis effugeremus. Nec contentus fuit, hac tam diligenti pictura, quam capite decimotertio nobis proposuit, uerum etiam interpretationem, quam ab angelo, instar Danielis accepit, capite decimoseptimo subiungit, quam nos breuitatis causa, narrationi eius, interferemus. Sic autem dicit. IOH. Vidi de mari bestiam ascendentem. OS. Hanc bestiam capite decimosepti-

mo iterum uidit, & angelus eam interpretatus est dicens: Bestia quam uidisti, fuit, & nō est. id est, fuit quidem qualem eam Daniel descripsit, sed non est, quia imperium ei iam tum diuinitus erat abrogatum, sicut supra audiuimus. sed quia cæleste illud dei patris decretum de Christo nondū executioni mandatum erat, ideo angelus paulo post adhuc clarius dixit, fuisse eā, & non esse, quanquā sit, καὶ τὰ ἐπιβίβη, scilicet, ut quæ certæ interitioni destinata, nondum tamen omnino funditus esset extirpata. I O H. Habentem capita septem, & cornua decem. O S. Hoc quoq; interpretatus est angelus ita inquiring, Hic est mens, quæ habet sapientiā. Septem capita septē montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt, & (paulo post inquit) mulier quam uidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum, super reges terræ. Igitur septem capita duplicē habent interpretationem. Primo enim significant septem montes, siue colles, quos urbs Rhoma intra muros suos complexa fuit. Septē quæ una sibi muro circumdedit arces, ut Virgilius inquit. Et hæc est una de insignioribus notis urbis Rhomæ, quod supra septem montes ædificata sit, quod quidem de nulla alia urbe totius mundi unquam fando auditum est. Secundo, septem capita, significant septem reges. Sed quia decē cornua, etiam significant decem Reges, quæ res confusionem uidetur facere, ideo diligenter quærendum est discrimen idoneum, & cum rei ueritate consentiēs, quod

quod quidem statim deprehenditur in interpretatio-
 ne angeli, qui de septē regibus dicit, quinq; cecidisse,
 unum esse, & ultimum nondum uenisse. unde mani-
 festum est, hos septem reges successiue regnasse. De
 decem regibus autem inquit, hi potestatem una ho-
 ra accipient, id est simul regnabūt, quisq; in suo loco,
 sicut decem proconsules in priore urbis dominatu.
 Sed hic sciendum est, & diligētissime notandū, quòd
 in talibus mysterijs, Rex non significat unam singula-
 rem personā, sed omnes reges, sibi continua serie suc-
 cedentes, quam diu forma regnandi non mutatur, si-
 cut Danielis undecimo. Rex Austrī significat omnes
 reges Ægypti à Ptolemæo Lago, usq; ad Cleopatrá,
 & Rex aquilonis, significat omnes reges Syriæ à Se-
 leuco Nicanore, usq; ad Antiochū Epiphanem. Qua-
 re hic quoq; ita accipiendi sunt. Manifestum est autē,
 urbem Rhomā in priore dominatu, habuisse septem
 capita, id est septem genera regum seu summi imperij
 successiue. Principio enim, reges constituunt primum
 caput, deinde consules secundum, postea Decemuiri
 scribendarum legum causa cum summo imperio crea-
 ti tertium, item Dictatores quartum, Triumuiri uerò
 post Iulij cædem quintū, Cæsares monarchæ, sextum,
 Tandem Imperatores externi, qui de familia Cæsaru
 non erant, septimum caput cōstituerunt. Vnde ange-
 lus recte ac clare loquitur cum dicit: Quinq; cecide-
 runt, id est Reges, Consules, Decemuiri, Dictatores,

& Triumviri præterierunt, sextus est, id est monarchia Cæsarum iam uiget. Nam S. Iohannes hæc sub Domitiano Cæsare conscripsit, Septimus autem nondum uenit, quia nullus adhuc externus imperator, creatus erat. Decem autem cornua, id est decem reges, qui simul in diuersis locis, & non successiue in uno loco regnaturi dicuntur, fuerunt in priore dominatione, pro consules, in hac autem posteriore, sunt decem regna, quæ urbem Rhomam, ut caput omnium ecclesiarum agnoscunt, scilicet Hispania, Portugallia, Gallia, Anglia, Scotia, Dania, Polonia, Bohemia, Hungaria, & regnum Rhomanum. Fuerunt autem aliàs alia, alijs subinde cadentibus, & alijs emergentibus, semper tamen circiter denarium numerum uersantur. IOH. Et super cornua eius decem diademata. OS. Quia summo imperio prædita sunt. IOH. Et super capita eius nomen blasphemiarum. OS. Audierant enim ex prophetis & Sibyllis, olim regnum, quoddam æternum esset, in terris oriturum, nimirum regnum Christi, uerum hoc ipsum illi suo regno Rhomano adaptabant, Vnde Iupiter apud Virgilium, Imperium sine fine dedi. & iterum, his ego nec metas rerum nec tempora pono. Magna autem blasphemia est, laudē & maiestatem æterni imperij, filio dei debitam, impiæ Rhomanæ urbis tyrannidi arrogare. Poteram alia dicere de hac blasphemia, sed quia certum est, nullum ex his septem capitibus, in posteriore dominatione conspici, sed tantum

octa.

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

octauum, ut infra audiemus, non debebant blasphemiae posterioris, attribui capitibus prioris. IOH. Et bestia quam uidi, similis erat pardo, et pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutem suam, & sedem suam, & potestatem magnam.

OS. Sicut enim draco, princeps huius mundi uocatur à Christo, & regnat sub caelo cum alijs spiritibus nequam, rectoribus harum tenebrarum, spiritualiter & inuisibiliter, ita dat uirtutem, sedem, & potestatem suam huic bestiae, ut & ipsa draconis istius instinctu secundum morem & uoluntatem eius, regnet etiam corporaliter & uisibiliter. IOH.

Et uidi unum de capitibus eius quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius curata fuit. OS. Hoc caput, est monarchia Caesarum, quae orta est in C. Iulio Caesare. Quo à conuulsis, uiginti tribus uulneribus confosso & occiso, uidebat monarchia funditus euersa & peritura, quod tamen factum non est, sed conualuit, & iterum stabilita fuit in Octauiano Augusto. IOH.

Et admiratio fuit in uniuersa terra post bestiam, & adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestiae, & adorauerunt bestiam dicentes, quis similis bestiae, & quis poterit pugnare cum ea. OS. Sicut supra dixi, fama sparsa erat in toto orbe terrarum, eaque originem ex prophetis & Sibyllis duxerat, oriturum esse circa illa tempora in

terris regnum aeternum, quod quidem impijs uisum fuit in monarchia Rhomana impletum esse, praeser-

tim cū tam probe esset stabilita, & totus orbis tam fœ-
 liciter pacatus, ideoq; putauerūt illud singulari consi-
 lio summi dei esse factū. Sed uerus deus, uoluit hanc
 gloriam & maiestatem æterni imperij filio suo serua-
 re, non urbi rromanæ donare. Quare factum est, ut
 cum impij in cordibus & cogitationibus suis adora-
 rent eum deum, qui rromanā monarchiā stabiliuisset
 in æternum, non adorarent uerum deum, ut sibi uide-
 bant. deus enim uerus nequaquā stabiliuerat imperium
 rromanum, quod paulo post perdere cogitabat, sicut
 prophetae prædixerant, & exitus probauit. sed adora-
 bant Satanā, qui hanc portentosam opinionē de æter-
 no rromanæ urbis imperio sparserat in mundum,
 quicq; monarchiā eiusdē ideo promouerat, & potesta-
 tem suam illi dederat, ut per unū, facilius & crudelius
 fœuiret in christianos. Si em̄ summa rerum penes Se-
 natū mansisset, nūcq; tanta rabie in christianos à Sa-
 tana concitati fuissent, quanta deinde Nero, Domitia-
 nus, & similes in eos debacchati sunt. Adorauerūt etiā
 bestiā, quia imperiū diuinitus constitutū putabant, &
 Cæsares deificabant, aut turpissima adulatione, aut ex-
 trema cæcitate. Cum em̄ dicunt: Quis similis bestiæ?
 hoc dicunt, hæc bestia deus est. De solo em̄ uero deo
 dici cōuenit: Quis similis tui dñe? Cū aut̄ dicunt: quis
 poterit pugnare cū ea, dicunt eam inuictā, & diuinitus
 constitutā. Quia aut̄ pugnae mentionem facit, insinuat
 nobis, se hactenus urbē R.romā depinxisse per notas
 prio-

prioris dominationis, quia posterior pollet nō armis bellicis, sed fūco. Itaq; sanctus Iohañes haectenus nihil aliud dixit, quā quod illa urbs, quæ sit ædificata sup septem montes, & habuerit septem genera summorū magistratuū, imperiumq; in decem prouincias, seu regna distributū, quæq; blasphema præsumptione putauerit se perpetuo ac in æternū regnaturā, in qua potentissima monarchia Cæsarū contra uoluntatē S. P.

Q. R. magna omnium admiratione sit orta, & cū eadem letaliter esset sauciata, tamen ita fuerit restituta et stabilita, ut res imperitis & impijs diuinitus geri uisa sit, illa inquā urbs, postquam omni illa dominatione omnino fuerit exuta, ac prorsus extincta: post interitū tamen suum, iterum sit emerfura, ac Satana illam potentem reddente, atq; in perniciem humani generis, maxime Christianorū armate, nouo modo ad summā sit dominationē peruentura. quod quidē paucioribus & clarius potuisset dicere, si uoluisset urbē Rhomam aperte atq; palā nominare, uerū id ecclesiæ tum, ut diximus nō expediebat. Restat igit ut nunc audiamus, qualis q̄modo emerferit. Non em̄ omnino talis emerfit qualis antea fuit. Hoc aut̄ angelus ille uisionis interpres, clarissime nos docet cū dicit, Bestia quam uidisti fuit & nō est, & ascēfura est de abyfso, & in interitum ibit, id est, in æternā damnationē, cuius causam post audiemus, & mirabunt̄ inhabitantes terram, quorū noīa scripta nō sunt in libro uite à cōdito mundo, uidentes
bestiam

bestiam, quæ fuit & non est, scilicet, quū iterum emer-
 serit. Sicut enim gentes olim admiratę sunt monarchiã
 Cæsarum, ita superstitiosi & impij nunc admirantur
 hanc posteriorem dominationem urbis Rhomanę,
 sed pergit angelus & dicit, Hic est mens quæ habet sa-
 pientiam, septē capita, septem montes sunt, super quas
 mulier sedet, & reges septem sunt, quinque ceciderunt,
 unus est, & alius nondum uenit, & quū uenerit, oportet
 illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat, &
 non est, ipse octauus est, & de septem est, & in interio-
 rum uadit. Hoc est, bestia illa quæ fuit & non est, quan-
 do iterum emerget, nullum habebit illorum septem
 capitum. oportet enim ea omnia prius cadere, & sic
 bestiam penitus interire, antequam posterior domina-
 tio Satana excitãte oriatur, neque enim in posteriore ur-
 bis dominatione, uel reges, uel consules, uel decemui-
 ri, uel dictatores, uel triumuiiri, uel Cæsares Rhomæ
 regnabunt, sed Octauus, id est Papa solus, qui tamē
 dicitur ē septem esse, quia Imperatoribus externis, qui
 ultimum caput inter septem fuerunt, multis in rebus
 ualde similis est, Hoc uno autē maxime differt, quod
 cum illi ciuilitate regnarint, & uerbum dei tantum ar-
 mis impugnarint. Iste sub specie religionis regnat, &
 sub prætextu interpretationis, doctrinã Christi adul-
 terat ac peruertit, sacramenta eius suis additionibus
 & abusibus contaminat, doctrinas dæmoniorum sta-
 bilit, et ut filius perditionis, cū omnibus sequacibus.

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

(ô horrendam uocem) ad interitū uadit sempiternū. Sed audiamus iterum Iohannem de sua uisione ulterius loquentem. IOH. Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias. OS. Hæc uerba, non amplius pertinent ad notationem præteritæ dominationis, sed pingunt qualis futura sit bestia, postquam iterum emerferit. non enim dicit, habuit os, sed datum esse ei os loquens magna & blasphemias. Magna autē loqui, hebræa phrasi, est Thraſonice de seipſo gloria-ri. quod quidem Papa facit, dum iactat se uicarium Christi, dum se Soli, imperatorem uerò Lunæ comparat, & similia infinita. Loquitur autem blasphemias, dum piam doctrinam & rectum usum sacramentorum damnat, dumq; falsam doctrinam, & superstitiones propagat, quorum enumeratio nō est huius instituti. Et hac in parte bestia sibi similis manet, nam & in priore dominatione, fuit os loquens grandia, IOH. Et data est ei potestas faciendi menses quadraginta duos. OS. Hic caput rei est, propter quod hæc omnia tractamus. Et in hoc quoq; posterior hæc dominatio priori similis est, quæ tempus & tempora, & dimidium durauit. uerum sicut illic angelica tempora, ita & hic angelicos menses intelligere necesse est, quorū quadraginta duo constituunt mille ducentos sexaginta dies angelicos, hoc est totidem annos nostros ciuiles, uel, quod idem est, angelicos annos tres & dimidium, id quod ex duodecimo capite Apocalypſis cla-

rum est, ubi idem tempus, primum mille ducentorum sexaginta dierum determinatur. Postea tempus, tempora, & dimidium appellat. Sed animaduerte, quod Iohannes non Iudaicum annum respicit, sed mensem Rhomanum, qui triginta dierum est. nam quod aliis quibus in Calendario Rhomano mensibus, unus & triginta dies ascribuntur, fit propter quinque dies intercalares, alioqui uerus mensis tantum habet uiginti nouem, & dimidium ferè, sed seponamus hæc paulisper. Interim mihi mirari subit, ac omnino uehementer & supra modum admirari, qui fieri potuerit, ut non dico homines eruditi, sed rudes & illiterati, qui tantum uel unicam micam humanæ rationis adhuc reliquam haberent, adduci potuerint ut hæc omnia, quæ Iohannes hic, & Paulus ad Thessalonicenses, de hac bestia uaticinati sunt, intra spacium trium & dimidij annorum ciuiliū, perfici posse crederent, cum sint eiusmodi, ut si iam perfecta sint & de uerbo ad uerbum perscripta, indefessum lectorem requirerent, qui ea intra tres annos perlegeret. nam omnino impossibile est, ut talia gesta triennio uiua uoce per totum Christianum orbem diuulgarentur, tantum abest, ut triennio perfici possint, aut quadriennio, etiamsi Antichristus exercitum haberet uolatilium. Sed ingratitude humani generis meruit, ut tan-

ta cæcitate plecteretur, eo quòd beneficia Christi non agnouerit. Sed hac de re paulo post plura, cum ad Paulum uenerimus, nunc ad propositum. IOHANNES. Et aperuit os suum in blasphemias contra deum, ut blasphemaret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in coelo habitant. OSIANDER, Nemo potest blasphemare uerbum dei, ut non idem blasphemet etiam nomen dei. Papa autem multipliciter blasphematur uerbum Dei, dum usum utriusque speciei à Christo institutum, damnat ut hæresim, dum coniugium sacerdotibus prohibet, dum quosdam cibos interdicit, & doctrinam dæmoniorum stabilit. Cum Paulus clare dicat, Episcopus sit unius uxoris uir. Item omnia munda mundis. Papa igitur blasphematur nomen Dei. Quid autem sit blasphemare tabernaculum dei, & eos qui in coelo habitant, clare intelligitur ex nono capite Danielis, ubi de Antiocho ita uaticinatur. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum, & magnificatum est usque ad fortitudinem, (siue arcem, seu tabernaculū) cœli, & deiecit de stellis, & conculcauit eas. certum est enim, quòd intelligat templum Dei, & sanctos in populo Israel. Itaque Papa etiam ecclesiam Dei, & sanctos eius blasphematur, dū dicit, nulli esse spem salutis, nisi sit sub Papatu, cum hic clare dicatur, nulli esse

Spem salutis, qui maneat sub papatu. Sed infinita sunt
 huius generis, & aliam tractationē requirunt. I O H,
 Et datum est illi bellum facere cum sanctis, & uincere
 illos. O S. Tanta uis est mendaciorum, præstigiōrū,
 falsæ & fucatæ doctrinæ, falsorum miraculorum, &
 hypocriseos Papatus, ut etiam uere sancti uideantur
 uicti, dum eos Papa damnat, & hæreticos declarat.
 Quod quidem, nisi diligenter memoria teneamus, fie-
 ri nō potest, ut non horreamus eius blasphemias. Sed
 quia non blasphemat ullos malos, sicut res ipsa quoq;
 testatur, sed tantum, deum, ecclesiam, & sanctos eius,
 gaudere, & exultare debemus ab eo blasphemati. Cō-
 tingit enim nobis in testimonium, quod cum illa abo-
 minabili bestia, nihil habeamus commune. I O H. Et
 data est illi potestas in omnem tribum, & populum,
 & linguam, & gentem. I O H. Hoc interpretatur an-
 gelus, cum dicit. Decem cornua quæ uidisti, decem re-
 ges sunt, qui regnū nondum acceperunt, sed potesta-
 tem tanquam reges una hora accipient cum bestia. Hi
 unum consiliū habent, & potestatem suā bestię tra-
 dent, Id est, sicut prima dominatio decem prouincias
 consulares habuit, ita & secunda dominatio, cum be-
 stia iam inualuerit, decem reges (ut supra dixi) fortie-
 tur. Nam quod antea fuit unicum imperium Rhoma-
 num, iam in decem regna diuisum est, quorum unum
 quodq; suum habet regem. Qui quidem tempore Io-
 hannis regnum nondum acceperāt, quia & bestia ipsa
 non-

nondum emerferat, sed accepturi erant, una hora cum bestia, id est, eodem tempore, scilicet ut non unus post alium regnaret, sicut septem capita, sed omnes, simul & eodem tempore, sicut re ipsa uidemus. Hi autem uno consilio siue *ἑνωμένοι* potestatem suā Papæ tradunt, id est, tacito consensu, & omnino fortuito agnoscunt eum pro uicario Christi, & subiiciunt se ac suos illi, & ita nanciscitur bestia potestatem in omnem tribū, populum, linguā, & gentem, quatenus Christianus orbis patet. Nam cum sub prætextu religionis domine- tur, non potest se potestas eius extendere ad infideles.

IOH. Et adorabunt eam omnes, qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. **OS.** Deus, qui diues est misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui in peccatis, conuificauit nos qui uere credimus in Christum, & cōsidere fecit in cælestibus, ut Paulus ad Ephesios, inquit. Ergo cum Papa nos blasphemat, blasphemat eos qui in cœlis habitant. Quorum autem nomina nō sunt scripta in libro uitæ, hi in terris habitant, quia terrena sapiunt. Ideo etiam bestiam adorant. **IOH.** Si quis habet aurem audiat, Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem uadit, qui gladio occidit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides sanctorum.

OS. Hoc uult dicere, Si quis ex ijs quæ iam dicta sunt nondum intelligit, quæ sit ista bestia, hoc saltem intel-

ligat, si modo aures habet audiendi. Vbi uere sancti propter fidem, & sanā doctrinā Christi, in captiuitatē ducentur, aut gladio ferientur, aut alio quouis modo occident, quod quidē fiet sine ullo pudore, ac omnino manifeste (nam hac nostra ætate multi occisi, multi in carcerati sunt, tantū quia eucharistiā sub utraq; specie acceperunt) ibi est regnū huius bestię, quam deus ita odit ac detestatur, ut omnino uelit ei remetiri eādem mensura, qua ipsa sanctis metitur. Dicit em̄ suo tempore, Reddite illi, sicut & ipsa reddidit uobis, duplicata ei duplicia secundum opera eius. Poculo quo misit uobis, miscete illi duplum. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. IOH. Et uidi aliam bestiam, ascendentem de terra. OS. Significat & hæc bestia, sicut aliæ omnes, regnum quoddam, non unius hominis, sed magnæ alicuius colluuii, conspiratione quadam, & consensu, quasi in unum corpus coagmentatæ. Quæ autem sit ista bestia, Iohannes ipse interpretatur capite decimonono, ubi uocat eam, Pseudoprophetā, qui fecit signa coram bestia. Significat igitur hæc bestia, cateruam, colluuiem, coniurationem, & regnum omnium pseudodoctorum in toto Papatu, & dicitur hæc bestia ascendere de terra, ut distinguatur à bestijs ascendentibus è mari. Aqua enim crassius longe elementum est quàm aer, ideo & crassiora producit animalia,

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

malia. Sicut autem aquæ significant populos, turbas, & gentes crassioris ingenij, in quibus uigent, amor uoluptatum, & libido regnandi, ita terra significat homines subtilioris ingenij, ut qui non in aqua sed in aere creati sunt ac uersantur. Oritur itaq; hæc bestia, ex hominibus eruditis & ingeniosis, sed impijs, quorum Rhomæ maxima multitudo est. IOHAN. Et habebat cornua duo, similia agni, & loquebatur sicut draco. OSIANDER. Agnus Christus est, qui pugnat non gladio corporali, sed cornibus spiritualibus, id est uerbo suo, quod bifariam diuiditur, scilicet in uerbum legis, quod est uerbum iræ, & mortis, & in uerbum euangelij, quod est uerbum gratiæ & uitæ. Ita & hæc bestia, siue pseudopropheta, habet duplicem doctrinam, quam uocant doctrinam fidei, & doctrinam bonorum morum, sed utranque erroribus contaminatam. Itaq; retinent speciem, quasi sint Christiani doctores, & doceant uerbum Dei, quia cornua illorum sunt similia agni. Sed reuera loquuntur sicut draco. Draco autem siue Satan, Christo teste, in ueritate non stetit, sed est mendax & pater mendacij, & cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, ita & hi pseudodoctores non steterunt in sincera doctrina Christi, sed loquuntur sua ipsorum somnia, & cogitationes, ex proprio sensu. IOHAN NES. Et potestatem prioris bestię omnem facit in conspe

conspectu eius. O S. Hæc bestia ex pseudodoctoribus conflata, administrat, & defendit regnum Papæ, ipse uerò, omni cura solutus, perpetuo deliciatur & triumphat, ut Itali loquuntur. I O H. Et facit terram et inhabitantes in ea adorare bestiam primam. O S. Scilicet quæ Rhomæ dominatur, quia primatum eius dicitur esse iure diuino, quod falsum est. I O H. Cuius curata est plaga mortis. O S. Sicut gentes olim admiratæ sunt monarchiæ Rhomanæ inuictam stabilitatem ut supra dixi, ita cum iam Rhoma cecidisset, & per Papatum sese iterum erexisset, superstitiosi & impij, quorum nomina non sunt scripta in libro uitæ, admirari cœperunt papatus, seu primatus Rhomani pontificis, inuictam maiestatem, & cogitarunt, Deum Rhomanam monarchiam ideo stabiliuisse, ut tandem in Papatum euaderet. I O H. Et facit signa magna, ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram, in conspectu hominum. O S. Sanctus Paulus epistola ad Thesalonicensis secunda, capite secundo, hæc signa, uocat signa & prodigia mendacia, quia partim sunt mera præstigia, ut quando perforant imagines ligneas, & infusa aqua, faciunt eas lachrimare, aut quando cancos fluuiatiles, affixis cereolis ardentibus per noctem in locis oportunis, permittunt errare, ut appareant stultis animæ defunctorum esse, quæ igne purgatorio cruciantur, id quod ego scio quosdam fecisse, partim sunt mera mendacia, ut quando imaginibus lachrimantibus,

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

bus affingunt, etiam loquutas fuisse, aut animas per certum numerum Missarum è purgatorio liberatas esse, cum cancos scilicet iam non amplius emittant. Verum ista signa mendacia, tantam in stultis uiris & fatuis mulierculis deuotionem excitant, ut ignis spiritus sancti uideatur, per illorum falsam doctrinam & falsa miracula, magna fiducia deprædicata, in corda istiusmodi hominum supersticiosorum esse delapsus. IOH. Et seducit habitantes in terra, propter signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestię, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestię, quæ habet plagam gladij, & uixit. OS. Ex ista multiplici mentione & repetitione plagæ letalis, quæ tamen curata est, satis apparet eam quoq; in utraq; dominatione pariter inueniri, sicut & os loquens ingentia, & decem cornua, item Gog & Magog. Nam ij de quibus Ieheskiel uaticinat, ad priorē dominationē pertinent, illi autem de quibus Iohannes meminit, in posteriore tandē reperientur, sicut & alia pleraq;. Itaq; sicut monarchia Cæsarū in C. Iulio Cæsare, per gladiū ferreū omnino uidebatur extincta, & tamen reuixit, ita etiā monarchia Papæ, per gladium spiritus, quod est uerbum dei, letaliter uulnerata fuit in mortē, cum Christus omnibus apostolis, etiam Petro dixerit: Reges gentium dominantur earū, uos autem non sic. Et Concilium Affricanum decreuerit, ex eodem uerbo dei, quòd nullus episcopus, ac ne Rhomanus quidē pon-

h tifex,

tifex, debeat appellari princeps sacerdotum, aut sum-
 mus sacerdos, uel uniuersalis pontifex, dist. 99. c. Pri-
 mæ. Quis aut credidisset, dominationē hanc à Christo
 primū, deinde etiā à Cōcilio, publice & iuste damnatā,
 & iugulatam, uicturā fuisse: & tamen hac plaga gladij
 spiritualis accepta reuixit. Ideoq; pseudodoctores fin-
 gunt iam, eam esse iuris diuini, ac persuadēt hominib.
 ut imago eius fabricetur. Sicut aut imago dei, est uer-
 bum dei, ita imago Papatus, est uerbū & doctrina Pa-
 pæ. Sedet em̄ in tēplo dei, ostendēs seipsum tanq; deū.
 Quare & in hoc deum imitat, quod uerbū et doctrinā
 ē suo cerebro gignit ad imaginē suā. Cum igit doctrī-
 na Papatus, quā isti pseudodoctores docent, duplex
 sit, scilicet, fidei, et morū: necessario compilati sunt duo
 libri, scilicet, liber Sententiarū, & liber Decretorum &
 Decretalium, qui sunt ipsissima imago Papatus, om-
 nem eius formam, fidem, uitam, & mores, ad uiuū ex-
 primentes. Itaq; iam satis clare apparet, bestiā hanc po-
 steriorē cōflatā esse ex doctoribus scholasticæ Theo-
 logiæ, magistrū sententiarū uersantibus, sacris literis
 ita neglectis, ut pleriq; eorū biblia sacra ne habuerint
 quidem, et ex doctoribus canonū, sordida decreta Pa-
 parū tractantiū, inter quos Inquisitores hæreticæ pra-
 uitatis merito supremū locū obtinent, & capitis uicem
 agunt. Hi omnes duplici hac doctrīna Papatus instru-
 cti, tanq; duobus cornibus pugnāt, & defendūt regnū
 Papæ. IOH. Et datū est illi, ut daret spiritū imagini
 bestiæ

bestiæ, ut loquatur imago bestiæ, O S. Hoc est, bestia posterior, ex pseudodoctoribus cōflata effecit, ut imago seu doctrina Papatus acciperet spiritū, ut uiueret & loqueret̃. Quia consilijs, conpirationibus & suasionibus suis effecerūt, ut doceret̃ in omnibus Scholis, et ut regnaret in cōcionibus, in foro ecclesiastico, & in cōscientijs hominū. Hoc em̃ uere est, uiuere & loqui doctrinā, cum publica authoritate nō solū docet̃, uerum etiā secundū eam, uiuitur, iudicat̃, et regnat̃. Atq; hīc apparet, cur colluuiē pseudodoctorū, bestiā, id est regnū quoddā esse dicat. Quia regnū planē nō uulgare, in ecclesia obtinet̃, adeoq; firmū ac terribile, ut eos etiā prior illa bestia, metuere cogat̃. Ideoq; nemo Doctor Theologiæ, aut Canonū in Papatu creatur, nisi prius inter cætera, etiam in hæc uerba diserte iuratus fuerit, ad defendendum, & retinendū Papatum Rhomanū, contra omnes homines adiutor ero. Quod dū faciūt, uere potestatem prioris bestiæ omnem coram ipsa, id est, ad nutū & beneplacitum eius faciunt, ut supra dictum est, IOH. Et faciet, ut quicumq; non adorauerint imaginem bestiæ, occidantur. O S. Quisquis hanc Papatus doctrinam non uerbo dei equauerit, id est adorauerit, ab inquisitoribus, hæreticus iudicatur, & nisi reuocauerit, exuritur. Audet enim Rhomanus pontifex dicere, omnes suas constitutiones sic accipiendas esse, ac si diuina uoce ex ore Petri apostoli pcederent, dist. 19, ca. Sic, IOHANNES. Et facit omnes

pusillos & magnos, diuites & pauperes, liberos & ser-
 uos, accipere characterem in manu sua dextera, aut in
 frontibus suis, Et ne quis emere aut uendere posset, ni-
 si qui habeat characterem, aut nomen bestiae, aut nu-
 merum nominis eius, Hic sapientia est, qui habet in-
 tellectum, computet numerum bestiae. Numerus em̄
 hominis est, & numerus eius, sexcenta sexaginta sex.
 O S. Characterem bestiae accipere, sermo metaphori-
 cus est, pro eo, quod est, sese externa specie aliqua, aut
 factis aliquibus ita gerere & cōformare, ut omnes uis-
 deant & intelligant eū ad familiam bestiae pertinere,
 & bestiae subditum atq; deuotum esse, Quemadmo-
 dum aulici ferē omnes, in uestibus characterem prin-
 cipis sui habent. Character autem bestiae, & numerus
 bestiae, & nomen bestiae, pro eodem ferē ponuntur. Et
 iubet eos qui intelligunt ea, quae hactenus dicta sunt,
 computare numerum nominis bestiae, ut si inueniant
 in eo nomine praecise numerum sexcentorum sexagin-
 ta sex, tum certi sient, se habere huius bestiae cogniti-
 onem uerā, & neuiquam fallacem. Insinuat autem sese
 ad linguam hebraeam respicere, sicut alibi quoq; facit,
 in nomine angeli, qui אבדון, id est, Abaddon uocatur,
 & in nomine loci, qui חרמגדון, id est, harmageddon
 appellatur. Nam ספר, i. Sepher, significat hebraeis li-
 brum, scripturam, & numerum. Ideo tam uarie ludit,
 nunc nomen bestiae, nunc numerum bestiae, nunc cha-
 racterem, id est scripturam bestiae appellans. Admo-
 nui

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

nūi autem te lector supra in Daniele, ut numerum
 hebræi nominis quartæ bestię diligenter cōsiderares,
 nam omnes literæ hebræorum certos numeros desi-
 gnant, nec habent ullas notas numerorum nisi literas
 tantum, Itaq; apud illos, omnis scriptura, & omnis di-
 ctio est numerus quidam. Porro cum hæc bestia uul-
 gatissimo nomine, in hebræa lingua dicatur מלכות
 רומיית, id est, Regnum rhomanum, sitq; hoc nomen
 מלכות, id est regnū, illi cum reliquis bestijs commu-
 ne. manifestum est omnibus, uerum ac proprium no-
 men huius bestię esse, רומיית, id est, Rhomanū. Iam
 uero in hac dictione, רומיית, præcise inuenies nume-
 rum sexcentorum sexaginta sex. Nam litera ר denotat
 ducenta. ו sex, מ quadraginta, י decem, altera י etiam
 decem, et ה quadringenta. Et hic uides, quanta diligen-
 tia beatus Iohannes curauerit, ne non intelligeremus
 eum de Rhoma loqui, cum tamen Rhomam nusquā
 uoluerit aperte nominare. Vocat autem hoc nomen
 bestię, numerum hominis, uel quia est nomen notum,
 quo omnes homines uulgo utūtur, uel quia est ab ho-
 mine, id est à Rhomulo ita nominata. Huius igitur
 nominis characterem in fronte suscipere dicuntur, qui
 toto habitu externo, & statim prima fronte, ut aiunt,
 præ se ferunt, quod Rhomano pontifici subditi sunt,
 ut monachi cucullati, & sacrificuli rasi. In dextera autē
 manu characterem gerunt, qui certis aliquibus operi-
 bus testantur, se obediētes esse Papæ, ut certis diebus

non uesci carnibus, cōfiteri in quadragesima, &c. nam ad talem externam speciem obedientiæ omnes coacti fuerunt ab ipsa statim pueritia. Qui enim talem characterem non habebant, nec recipere uolebant, excommunicabantur. Quòd si contemnebant, tandem etiam ciuilis usus & consuetudo hominū illis interdicebat. Quod si uulgus eos uitare non uolebat, omnia diuina officia, interdictu Rhomani pōtificis, in eo loco, quo uersabant, cessabāt. Itaq; reuera, neq; emere neq; uendere poterant, quicunq; characterem hunc Rhomanū non habebant. Porro ut etiā de posteriore fine et interitu abominabilis huius bestię, aliquid intelligamus, adducam adhuc pauca uerba Angelī uisionem hanc interpretantis. Qui dicit: Decem cornua quæ uidisti, decem reges sunt, hi cum agno pugnabunt, id est sanā doctrinam persequentur, partim propter ignorantia, quia à Papa seducti sunt, partim in gratiam Papæ, cui ualde placere cupiunt. Et agnus uincet eos, quia dominus dominorū est, & rex regū, & qui cū illo sunt uocati & electi & fideles. Hoc est, nō solus Christus pugnabit, uerū etiā uocati, electi, fideles. Atqui tales non pugnant gladio, sed uerbo Dei, & iustis argumētis ex eodem petitis, hoc tempore in primis, quo post tricesimū ecclesiæ iubileū, Christus iterū incipit prædicare, ut in tertia coniectura diximus. Et reges paulatim uincēt, sicut iam nunc nōnulli reges ac principes uicti sunt, & ueritati agnitę maxima cū laude cesserunt. Itaq; opti-
ma

ma spes est, etiã reliquos, tandē euidentissimæ ueritati
cessuros, si modo nos fortiter pugnauerimus, ex quo
tandē sequetur, ut meretricē, id est R. homanã Curiã,
odio psequant, propter ipsius abominationes & sedu
ctiones, & eam desolatã faciant & nudã, & carnes eius
comedãt, id est diuitias eius, et substãtiã diripiãt, et ip
sam, scilicet urbē, igne cremēt, sicut etiã prius fuit cõcre
mata. Deus em̄ (inquit angelus) dedit in corda eorũ,
ut faciãt qđ placitũ est illi, et ut unã faciãnt uoluntatē,
ut dent regnũ suũ bestiã, donec cõsument uerba dei.
Hic mihi lector diligenter perpendas uelim, uerba an
geli, sunt em̄ notatu dignissima. Nam cũ supra de de
cē regibus dixerit, eos unũ consiliũ, id est *γωμν* habe
re, ut scilicet, uirtutē & potestatē suã bestię tradant, nō
dicit illud esse cõsiliũ seu *γωμν* dei, hic uerò, cum dicit
eos meretricē spoliaturos, & igne exusturos esse, dicit
hoc deũ dedisse in corda eorũ, ut faciãnt *γωμν* seu cõsi
liũ ipsius. Nam qđ Papã extulerũt, id fecerũt consilio
& placito suo pprio ac priuato, quòd aut paulo post,
spoliabunt & exurent, id facient cõsilio & placito dei,
utruncq; tamē, scilicet quòd aliquando extulerũt, & qđ
aliquãdo spoliabũt, fuit ex occulto iudicio dei. Primũ
em̄, quòd Papã scilicet extulerũt, & illi uirtutē & pote
statē suã dederũt, fecerũt quidē cõsilio priuato, qđ eò
tamē ualuit, ut cõsumarent uerba dei, quæ sp̄ritus san
ctus p̄ os Pauli apostoli prædixit, scilicet qđ quia cari
tatē ueritatis pleriq; nō essent recepturi, ut salui fierēt,
ideo

ideo missur9 esset illis deus opationē errorū, ut credāt mendacio, & iudicent omnes qui nō credunt ueritati, consentiunt autem iniquitati. Postremum autē, quōd Papam scilicet spoliabunt, & urbem igni uastabunt, non facient, donec illis hoc deus per uerbum suum in corda ipsorum dabit, ac eos ita illuminabit, ut intelligant, se recte, atq; ordine facere, ac uoluntatem dei, implere, papatum funditus euertendo. Proinde, nemo speret, Turcam instrumentum fore, ad euertendū papatum, ut pleriq; stulte somniant, Satanas enim nō eijciat Satanam, sicut Christus testatur. Neq; quisquam, qui non sit e numero decem illorum regum, papam temere aggrediatur, aut bello petat, datum est enim illi uincere sanctos, donec impleantur uerba dei, quæ iam ferè impleta sunt omnia. Quin hoc uel maxime pertinet ad ignominiam, miseriam & confusionē abominandi Papatus, quōd per eos ipsos, per quos est stabilitus, & in quibus confidit, quosq; defensores suos falso præsumit & prædicat, tandē radicitus extirpabitur, idq; cum summo gaudio sanctorum omnium, qui ob hoc ipsum, in hunc hymnū coram deo prorumpent, ac canēt: Salus, honor, gloria, & uirtus, domino deo nostro, quia uera et iusta iudicia eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui, & uindicauit sanguinem seruorum suorū de manu eius. Hæc ex Iohanne dicta, sufficiant. Audiamus & Paulum Thessalonicensibus in secunda epistola

DE VLTIMIS TEMPORIBVS.

epistola ita scribentem. PAVLVS. Rogamus au-
 tem uos fratres, per aduentū domini nostri Iesu Chri-
 sti, & nostræ congregationis in illum, ne cito dimo-
 ueamini à uestro sensu, neq; turbemini, neq; per spiri-
 tum, neq; per sermonem, neq; per epistolam, tanquam
 per nos missam, quasi instet dies Christi, ne quis uos
 decipiat ullo modo. Quoniam non adueniet Domi-
 nus. OS. Scilicet ad iudicium extremum. PAV.
 Nisi uenerit discessio prius. OS. Qua prouinciæ à
 Rhomano imperio desciscant, & regnum Rhomanū
 deficiat, & pereat. PAV. Et reuelatus fuerit homo
 peccati, & filius perditionis. OS. Id est Papa Rhoma-
 nus. PAV. Qui aduersatur, & extollitur, supra om-
 ne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita ut in tem-
 plo dei. OS. Id est in ecclesia, sicut alibi dicit, templū
 dei sanctum est, quod estis uos. PAV. Sedeat. OS.
 Id est Cathedram, seu docendi ac regendi functionem
 occupet. PA. Ostendens se tanquam sit deus. OS.
 Canonistæ enim eius, dicunt eum non esse purum ho-
 minem, sed assumptum à deo in plenitudine potesta-
 tis. PA. Num retinetis, quòd cum adhuc essem apud
 uos, hæc dicebam uobis? OS. Eadem scilicet, quæ &
 Iohannes in Apocalypsi scripsit, PAV. Et nunc quid
 detineat scitis, ut reueletur in suo tempore. Nam my-
 sterium iam operatur iniquitatis. OS. Quia episco-
 pi Rhomani cum clericis suis carnalibus, (pauci enim
 ex eis fuere boni) iam tum à tempore apostolorum,

aspirauerunt occulte, ad dominationem, quia successu
temporis totam ecclesiam opprēsserunt. Vide episto-
lam Zephirini, & Pontiani, & similes libris recogni-
tionū Clementis annexas, & intelliges, quā mature,
qua arte & uersutia hoc mysteriū inceperint operari,
non tamen palā erumpere audebant, & re ipsa sibi do-
minationē uendicare, quādiu monarchia Cæsarū Rho-
mæ uigebat. P A. Tantū ut qui tenet, teneat, donec ē
medio fiat. O S. Monarchia Cæsarū & imperatorum
qui summā rerū obtinēt (inquit) obtineāt, donec ē me-
dio fiat, id est, donec Cōstantinopolim discedat, uel do-
nec dominatio prior urbis Rhomæ, omnino desierit.
P A. Et tūc reuelabit ille iniquus. O S. Id est tūc emer-
get caput octauū, Papa scilicet, sicut supra dictū est, in
Iohanne. P A. Quē dominus cōficiet spiritu oris sui.
O S. Id est uirtute uerbi sui, quod post tricesimū eccle-
siæ iubilæū, iterū publice, et magno spiritu prædicabit.
P A. Et destruet illustrationē aduētus sui. O S. Quia
sicut Solem præcedit diluculū, & aurora, ita & aduen-
tum dñi nostri Iesu Christi qui est Sol iusticiæ, præce-
det illustratio prædicationis euangelij. Dicit em̄ Chri-
stus Matthæi uigesimo quarto, Prædicabit hoc euan-
geliū regni (scilicet q̄ Christus sit rex noster, non Pa-
pa) in uniuerso orbe, in testimonium omnibus genti-
bus, & tunc ueniet cōsumatio, hæc aut illustratio eu-
gelij prædicati, destruet dominationē Papæ, sicut iam
incepit, amen. Non em̄ durabit, usq; ad Christi aduen-
turu

turu

tum, alioqui q̄modo impleretur, q̄d de decē regibus à Iohanne dictū est: quòd scilicet, hanc bestiā desolatā, & nudam sint facturi, carnes eius comesturi, & ipsam tandem igne cōbusturi, idēq; Deo illud in corda illorū inspirante: P A. Cuius aduentus est secundū operationem Satanæ, in omni uirtute & signis & pdigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, his qui peccant. O S. Hæc est Sanctissima Sanctitas Sanctissimi domini Papæ. P A. Eo q̄ charitatē ueritatis non receperūt, ut salui fierent. Ideo mittet eis deus operationē erroris, ut credant mēdacio, ut iudicent omnes qui nō crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Hæc Paulus de posteriore dominatione urbis Rhomæ & de Papatu illius uaticinatus est. Quare exite de illa populus Christi, ne participes sitis delictorum eius, neue de plagis eius accipiatis, ut Angelus in Apocalypsi decimo octauo capite nobis præcepit. Verū caue Christiane lector, ne quicq; horū, quæ de hac bestia dicunt, ad imperatorē regni Germanici, pertinere putes. est enim legitimus magistratus, à deo ordinatus, & minister dei, ut Paulus ad Rhomanos scribit. Quod autē imperator Rhomanus dicit, cum tamē Rhomā non possideat, nec illuc aspirare, sine Papæ consensu audeat, factū est extrema nequitia serpētis, & eius uicarij, scilicet Papæ, ob hoc ipsum, ut si quis ex his iā declaratis oraculis aliquid contra nequitiā & intolerabilē dominationē Rhomanensium mutire auderet, uideret etiam

contra Imperatoriam maiestatem dicere. Verum res
 ipsa, iam satis euidens discrimen inter Imperatorē &
 P A P A M attulit, ut nihil periculi metuendum sit
 amplius. Sed redeamus aliquando ad coniecturam
 nostram. Cum igitur bestia, iam iterum emerſa, da-
 tum sit, tyrannidem suam exercere mensibus Rhoma-
 nis, (qui ex triginta diebus cōstant,) numero quadra-
 ginta duobus, hoc est diebus mille ducētis sexaginta,
 & res ipsa nos cogat dies angelicos intelligere, hoc est
 annos ciuiles nostros mille ducentos sexaginta. dubi-
 tari non potest, quin illis expletis, consumatio statim
 sit uentura. Sed dubitari potest, à quo tempore hi an-
 ni initium sumant. Et sunt qui putent, statim à tempo-
 re Constantini magni ordiendum esse, propter dona-
 tionem, quam Papæ Syluestro fecisse fertur, & pro-
 pter translationē sedis imperialis Constantinopolim,
 eo quòd Paulus dicat, cum is qui tenet, è medio fit,
 tum reuelabitur ille homo peccati. Et sanè, si donatio
 Cōstantini nō esset ficta, sed reuera facta, nullus relin-
 queret dubitationi locus, quin ab eo ipso donationis
 die, numerus ille annorum fatalis incipiendus esset. Et
 optarim omnino esse ueram, tunc enim finis fatalis
 illius temporis, atq; Papatus, incidere in annum do-
 mini circiter Millesimum quingentesimum septuages-
 simum sextum. Sed mihi non fit uerisimile, Nam uel
 stilus solus instrumenti ea de re confecti, satis arguit,
 mendacium omniū, quæ sub cœlo extiterunt, impu-
 dentis.

dentissimum. Id quod Laurentius Valla uir doctissimi-
 mus & Nicolaus de Cusa, itē Hieronymus Catala-
 nus, & alij grauissimi uiri, iam olim luculentissime
 ostenderunt. Proinde & si Constantinus fecerit initiū
 tollendī ē medio dominationem, quā Papatui obsta-
 bat, tamē quia bestia tum nondum omnino perierat,
 non recte diceretur emergere, nisi prius omnino sub-
 mersa esset. Itaq; recte incipiemus numerare ab eo an-
 no, quo post translationem imperij, à Gothis duce A-
 laricho Rhoma capta, direpta, & incensa est. Is enim
 uerus finis est prioris dominationis eius iuxta Danie-
 lem. Hoc autem factum est anno urbis circiter millesi-
 mo centesimo sexagesimoquarto. Anno uerò Christi,
 circiter quadringentesimo duodecimo, adde igitur an-
 nos Christi quadringentos duodecim, & annos Pape
 mille ducentos sexaginta, & colligetur summa anno-
 rum, Mille sexcentorum septuaginta duorum. cumq;
 totidem à Christo numerabimus, tum impendebit
 Papæ, & urbi Rhomæ fatalis interitus. & hæc conie-
 ctura facit, ut annos à cælesti Adamo ad diluuium
 igneum, in secunda coniectura, & annos iubilæos ec-
 clesiæ in tertia coniectura, non à natiuitate domini, sed
 ab eius resurrectione numerandos esse censeam. Nam
 ante illud tempus formam serui gessit, ut qui diceret
 se uenisse, ut ministraret, nō ut illi ministraretur. A re-
 surrectione autem uere regnum suum auspicatus est,
 cum diceret: Data est mihi omnis potestas in cælo &

in terra. Ita enim fiet, ut finis utrorumque cadat in annū domini circiter Millesimum sexcentimum octogesium octauum, cum Papæ interitus uerisimiliter cadat in annum domini circiter Millesimum sexcentimum septuagesimumsecundum, ut Papatu perempto, & extincto, adhuc supersint anni circiter sedecim, quibus homines, aduersario Christi sublato, & euāgelio prædicato, iterū incipient esse securi, & pergræcari, more solito. Et cum dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, & sicut dolor parturientis, & non effugient. Igitur uigilemus & sobrii simus, ne nos dies ille, tanquā fur in nocte, comprehendat. Hæc in præsentiarum, de Coniecturis ultimorum temporum, ac de fine mundi in lucem edere uolui, cætera enim nonnulla, sunt eiusmodi, ut multitudini nondum uideantur communicanda. His autem, quantum tribuendum sit, spiritualibus, qui omnia iudicant, & a nemine iudicantur, existimandum relinquo. Coniecturæ sunt, fateor, non oracula, sed tamen nisi fallor, haud temere fallent.

VENI DOMINE IESU.

NAI. EPXOMAI TAXY.

A M E N.

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

1863612

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

VECH. DEXTER. ILV.

[Faint text, possibly a name or title]